

in eorum contritione eisdem hebetatis dentibus, ea magis igni venerando humiliter reservantes, quam discutendo temere glutientes, omni prorsus et interrogationi nostræ responsione et inquisitioni denegata inventionē, in hanc vocem prorumpere compellimur: *O altitudo divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viæ ejus? (Rom. xi, 33.) Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? (Rom., xi, 33, 34.)*

Itaque circa hæc tria libri hujus materia et intentio versatur; quia de eo tractat, quod Deus et in seipso est incomprehensibilis; et in reprobis terribilis; et in electis amabilis. Hinc autem est, quod eum de triplici genere contemplationis intitulavimus, ut et primæ nos contemplationis consideratio illuminet; et secundæ humiliet; et tertiæ demulceat. Illuminet, ne ignoremus; humiliet, ne super-

biamus; demulceat, ne desperemus. Vos quoque, o vitæ venerabilis viri, quos specialiter elegimus, ut vobis potissimum, quæcumque nostrum desudet ingenium: sic hunc, quæsumus, legatis librum, ut in eo non tam proprietatibus verborum, quam venis intendatis sensum; magisque attendatis quod dicimus, quam quomodo dicimus. Quem idcirco per confessionem Dominum alloquendo composuimus; quia iste, ut quibusdam videtur, dicendi modus legentium multum excitare solet affectum: in quo si quid prudentia vestra aliter quam dici debuit dictum invenerit, nullo modo absque emendatione dimittat. Omnipotens Deus sua gratia vos protegat, domini mei venerandi, et amici in Christo dilecti, diesque vestros in sua pace disponat; atque ab æterna damnatione vos eripi, et in electorum suorum jubeat grege numerari: et consurgentes diluculo, offerre holocaustum pro filio vestro. Amen.

## DE TRIPLICI GENERE CONTEMPLATIONIS.

### PARS PRIMA.

#### CONSIDERATUR DEUS IN SEIPSO INCOMPREHENSIBILIS.

**450** § 1. — *Quod Deus sit invisibilis, immortalis, ex quo, per quem, et in quo omnia.*

*Excelsus es, Domine Deus, et humilia respicis, et alta a longe cognoscis (Psal. cxxxvii, 6). Incomprehensibilis, et comprehendis sapientes in astutia sua. Invisibilis es tu, nec est aliqua creatura invisibilis in conspectu tuo. Principium sine principio, finis sine fine. Super omnia es, sed non exaltatus; subtus omnia, sed non substratus. Intra, et extra, nec unquam locatus es; qui es, et idem, ac eodem modo: nec tibi quidquam vel evenit, inerit; vel transit, infuit. Magna virtus tua, et sapientiæ tuæ non est numerus (Psal. cxlvi, 4). Et, o manus omnia potens! o nihilominus et oculus omnia videns! non est qui illam effugere, quod istum possit latere. Tu plenus te, et sine te nihil: qui tibi, et omnibus es; quia non excluderis loco. Et quis sine te locus? Ex te, per te, in te omnia: tibi gloria. Cui tibi? Regi sæculorum immortalis, invisibili, soli Deo (I Tim. i, 7): Deus es sæculorum, cui nunquam ipsa vel accedere, vel discedere potuerunt; nec tamen coæterna sunt. Quæ enim in se aliquando non erant, vel erunt; in te semper sunt. Et quidem sicut ab æterno, sic et in æternum. Neque enim tibi vel quod fuit, transiit antiquum; vel quod erit, eveniet novum; sed utrumque tibi est, inest tam quod jam est, quam quod necesse est. Immortalis utique es, et solus immortalis; quia solus habes immortalitatem. Et solus ideo, quia eam habes ab æterno: non autem accepisti, aliquo interveniente gratiæ dono. Nonne quædam quodammodo mora, omnis in creatura rationali nutritio? Tu autem immortalis; quia apud te non*

*est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (Jac. i, 17). Nam quomodo apud te quidquam transmutatur, vel aliqua vicissitudo obumbratur, qui statim, sicut ab æterno, sic et in æternum habes; et quidem unum, et eundem, ac eodem modo: omne prorsus ignorans in te, et accedens tibi per erit, et discedens per fuit?*

Sed et invisibilis es tu: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Non tamen longe es ab unoquoque nostrum: quia in te vivimus, movemur, et sumus (Act. xvii, 28). Equidem ita est; sed beatus plane, in quo tu es, qui tibi vivit, qui in te movetur. Appares et lates. Quomodo appares? lux in tenebris lucet. Quomodo lates? Tenebræ eam non comprehendunt (Joan. i, 5). Lucet in eis, et non lucet eis; quia cum præsens eis es, ipsi tibi absentes sunt. Idcirco cæci sunt; quia premit, et opprimit oculos eorum trabs superbiæ, et evanescent in cogitationibus suis, et obæccatum est insipiens cor eorum. Dicentes se esse sapientes, stulti scilicet facti sunt (Rom. i, 21). Itaque ostentas te, et celas. Lux tu pariter, et ignis. Lux indeficiens, ignis consumens. Nec obscurare potes, nec exstingui. Semper fulges, semper ardes. Reprosos tamen nec obscuros illustras, nec frigidus inflamas. In eis certe nec illuminas intellectum, ut agnoscant, quod verum est; nec inflamas affectum, ut diligant, quod bonum est. Summa quoque bonitas, et summa veritas tu es. Idcirco nullo modo videre possunt reprobi vel veritatem, quæ tu es, quos cæcos reddit ignorantia veri: vel bonitatem quæ tu es, quos frigidus effecit concupiscentia mali.

**451** Invisibilis es in teipso. Cæterum a crea-  
tura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspi-  
ciuntur invisibilia tua; sempiterna quoque virtus  
tua, et divinitas (Rom. 1, 20). Et, o! quam mira-  
bilis es, Domine Deus, in teipso, qui tam mirabilis  
videris esse a nobis, qui creatura mundi sumus,  
in his, quæ a te facta sunt. Sed quam mirabilis sis  
in teipso, quis scit? Quis, inquam, non solum ho-  
minum, sed etiam coelestium spirituum? O, in-  
quam, mirabilis in teipso Creator, cujus tam mira-  
bilia sunt creata! Et quidem valde sunt mirabilia:  
teque illis clamitant longe mirabiliorem. Ostendunt  
etenim se, Domine Deus, creata tua qui creasti  
bona bonus; ostendunt, inquam, se bona, pulchra,  
dulcia, multa, et magna. Bona ad usum; pulchra  
ad visum; dulcia ad gustum; multa ad numerum;  
et ad mensuram magna. Hæc, inquam, se ostendunt,  
et mirabiliter ostendunt. Sed hæc se ostendendo,  
te quidem Creatorem suum ostendunt longe meliorem,  
pulchriorem, dulciorem, majorem: qui es omnium  
honorum optimus, omnium pulchrorum pulcherrimus,  
omnium dulcium dulcissimus, omnium magnorum  
maximus: utpote vera, summaque, et æterna tulipsius  
bonitas, pulchritudo, dulcedo, magnitudo.

Ecce mihi interior, ubi ego sum, quicumque sum,  
quodcumque sum, qualiscumque sum, quotuscumque  
sum, quantuscumque sum; mihi, inquam, interiori,  
per me exteriori; mihi invisibili, per me visibili;  
mihi denique spiritui, per me corpore, tot et tanta,  
tantaque apparent rerum genera a te mirabili  
mirabiliter creatarum, a summo usque ad infimum,  
a maximo usque ad minimum: quæ in suis  
singulæ naturis a te mirabili eis mirabiliter insertis,  
voce magna clamitando, meam surditatem penetrantes,  
me arguunt, obsecrant, inerepant cum omni imperio  
et doctrina, ut te credam, tibi credam, in te credam:  
te amem, te quæram, et ut non cessem quærens  
donec inveniam, et inveniens non dimittam. Te  
credam omnipotentem; tibi credam veraci promissori;  
te amem beatitudinis sempiternæ largitorem: te  
quæram internum, inveniam æternum, non dimittam  
in æternum. Ecce quem et quantum, qualem et  
quotum exteriori modo et visui offerunt ac inferunt  
decorem, et auditui vocem, et olfactui odorem, et  
saporem gustui, et aptitudinem tactui. Hæc omnia  
bona, et valde bona. Sed bonis bona sunt, qui et  
ea assumere norunt in hymno tuo, et ab eis assumi  
nolunt in somno suo: in usu eorum, quæ fecisti,  
tibi per omnia placere gestientes, qui fecisti.

Sunt itaque præsto his quinque sensibus meis  
hæc a te creata visibilia; seque eis offerentia et  
inferentia indesinenter, me monere non cessant  
ut diligam, laudem et quæram te. Hæc clamare non  
omittunt, et illa quæ solummodo sunt; et illa quæ  
sunt et vivunt; et illa quæ sunt, vivunt et sentiunt;  
et illa quæ sunt, vivunt, sentiunt atque discernunt.  
Et cum te videam in illis, in te ipso quo-

A que invisibilis es. Nam quidquid in hoc mundo,  
vel de hoc mundo video, audio, gusto, odor, et  
tango, non es tu. Quid ergo es tu, Domine Deus  
meus? quid, quæso, es tu? Non es decor multus et  
magnus, quem aspectu cerno corporeo; non vox,  
quam corporaliter audio; non odor, quem olfacio;  
non sapor, quem gusto; non magnitudo, quam  
tango. Et tamen quædam multitudo es, quædam  
magnitudo, quidam decor, quædam vox, quidam  
odor, quidam sapor, quædam aptitudo. Multitudo,  
sed cum una simplicitate et simplici unitate, in  
quam nullus numerus cadit. Magnitudo, sed sine  
quantitate, quam nulla mensura comprehendit.  
Decor, quem nulla offuscat deformitas; vox, quam  
nullum rapit tempus; odor, quem nullus dispergit  
flatus; sapor, quem aliqua non minuit comestio;  
aptitudo, quam in aliquo non contaminat corruptio.

Tu multus es, sed sine numero; tu magnus, sed  
sine quantitate; tu simplex, sed sine tui extenuatione;  
tu bonus, sed sine qualitate; tu semper, sed  
sine tempore; tu ubique, sed sine loco; tu in omni  
re, sed sine tui definitione; tu in omni tempore,  
sed sine tui mutabilitate. Nec potes ullo modo vel  
pro tui puritate maculari, vel pro tui simplicitate  
dividi, vel pro tui immensitate comprehendere, vel  
pro tui incommutabilitate metiri. Nec potes ul-  
tatenus cognitione variari, qui sapientissimus es, nec  
affectu mutari, qui optimus es; cujus potentie omnis  
effectus subicitur; cujus sapientie omne occultum  
manifestatur; cujus deliberationem omnis  
eventus sequitur; cujus nec æternitatem æquat  
tempus, nec bonitatem virtus, nec sapientiam sensus,  
nec potentiam opus. Igitur gloria tibi, Rex  
 sæculorum immortalis, invisibilis, ex quo, per  
quem, et in quo omnia. Nam omnia ex te; quia tu  
**452** omnium principium, et auctor es. Omnia per  
te: per quem omnibus confertur, ut subsistant;  
sicut et collatum est, ut essent. Sunt in te omnia:  
sed virtutis debemus potius mirari magnitudinem,  
quam loci taxare dimensionem.

#### § II. — Animæ sauciæ oleum misericordiæ efflagitur.

Decor vitæ meæ non marcescens, et dulcedo non  
fallax, Domine Deus: miserere animæ meæ, quæ  
est peccatis onerata, vitis irretita, illecebris capta,  
exsilio captiva, corpore incarcerata: quæ est hærens  
[at. inhærens] luto, infixæ limo, affixæ membris,  
confixæ curis, distenta negotiis; quæ est timoribus  
contracta, doloribus afflicta, erroribus vaga,  
solicitudinibus anxia, suspitionibus inquieta; quæ  
est exposita periculis, ligata vinculis, inquinata  
maculis, repleta piaculis, multorum oppressa ma-  
jorum cumulis; quæ est suggestionibus appetita,  
tentationibus fatigata, delectationibus allecta:  
a bono abstracta, ad malum illecta quæ est consensu  
devicta, immunditiis polluta, a summis prostrata,  
ad ima curvata, in infimis concitata; quæ est timore  
concussa, mœrore afflicta.

terrore pavida, omni decore privata, omni horrore turpata; quæ est a se alienata, in se dilacerata, intra se dilaniata, extra se dissipata, subtilis se abjecta; quæ est inflata per superbiam, arefacta per invidiam, amaricata per iracundiam, fracta per acediam, dispersa per avaritiam; quæ est cæca per ignorantiam, profunda per malitiam, divisa per discordiam, dehonesta per gastrimargiam, fetida per luxuriam; quæ est te ad iram provocans, de propria salute non curans, mundum et carnem illicitè amans, semetipsam ignorans, pravis desideriis æstuans: quæ est advena in terra inimicorum, similis descendentibus in lacum (*Psal. cxli, 8*), deputata cum his, qui in inferno sunt, perditioni subjecta, obnoxia damnationi.

§ III. — *Indigna anima rerum creaturarum theorema assumit.*

Ecce qualis est anima mea: sæda et fetida, misera et ulcerosa: prorsus sicut terra sine aqua tibi. Non enim vestit, et venustat eam fulgor decoris spiritualis; non eam demulcet odor vitæ, non beatam efficit dilectio bonitatis; non sanam reddit strenuitas religiosæ conversationis; non eam denique humor commendat sanctitatis, non stillicidium gratiæ. Ecce ego in ipsis penetralibus meis incedo, parietem fodiens; et ingressus, quæ intus sunt, diligenter perlustrare studeo, perscrutari, et pervidere. Sed perlustranti, perscrutanti, pervidenti nihil aliud quam reptilium et animalium abominatio apparet. In ipso etiam fosso pariete depicta cerno idola in circuitu per totum (*Ezech. viii, 8, 9, 10*). Ecce creata tua super te rogit, et vix os adhuc ex tota ad interrogandum aperio, cum jam mee interrogationi respondent sine omni mora. Interrogatio mea, contemplatio mea: qualitas naturæ eorum, responsio eorum.

§ IV. — *Lapidum et saxorum de Creatore suo confessio.*

Alloquor saxa, et lapides; et dico eis. Qui estis vos? Hi respondent: Ipsius creaturæ sumus, cujus es creatura et tu.

§ V. — *Oculorum ad solem et lunam conversio, et responsio.*

Mitto inimicos meos, radios oculorum meorum, et elevato capite erigo eos in altum; quia dico ad solem et lunam: Credanne vos esse Deum meum? Sed nullatenus hoc a me audire dignantes, jam semidictum verbum ex ore meo rapiunt, et magna mihi voce respondent: Al sita te, inquit, o homo, vesania ista, ut credas nos Deum tuum. Ipse namque fecit nos. En ego, inquit sol, quotidie orior, et per occasum quodammodo quotidie morior; procedo et discedo; ascendo et declino; apparco et dispareo; tegor et detegor. Sed non sic Deus tuus. Est quidem et ipse Sol: sed cui nec mane principium in ortu, nec finem vespera ingerit in occasu; qui uno semper eodemque modo existens, nec ascendit per profectum, nec declinat per defectum. Et ego, ait luna, nunquam in eodem statu permanens, modo cresco, modo decresco. Deus autem

tuus et unus, ac idem; et uno, ac eodem modo semper, **453** nec augeri potest, quia immensus; nec minui, quia æternus est.

§ VI. — *Stellarum pulchritudo, et multitudo mirabilem creatorem suum prædicant.*

Et dixi ad stellas: Quam naturam harum rerum in vobis admirabor; vel lucem, vel pulchritudinem? Nam mirabiliter, et multæ, et lucidæ estis. Et responderunt: Non quidem mirandus, quod miraris nos, si eum tamen in nobis mirari non omiseris, qui fecit nos. Mirare eum, in cuius oculis nos mirabiles non sumus; in cuius etiam oculis nec lucidæ, nec multæ sumus; qui numerat multitudinem nostram, et omnibus nobis nomina vocat (*Psal. cxlvi, 4*): qui nostra signa, potestates, cursus, loca, et tempora noscit

§ VII. — *Creaturæ innumeræ sapientiam creatorem, cujus non est numerus, indicant.*

Sed admirans, Domine Deus, stellarum, quas creasti, multitudinem, solvo oculos meos; et eos per hunc mundum magnum et spatiosum dispergo. si forte in aliquo alio rerum genere tantam mihi possint ostendere multitudinem. Ecce statim prorumpunt in medium, et se meis offerunt conspectibus cum stellis cæli, arena maris, pulvis terræ, pluviarum guttæ, dies sæculorum, horæ dierum, momenta horarum, gramina camporum, rami arborum, folia ramorum, costulæ foliorum, pili animalium, squammæ piscium, pennæ volucrum, folia pannerum, verba hominum, voces animantium, motus corporum, cogitationes spirituum; et multa alia in hunc modum; mihi que dicunt: Miraris nos, propter multitudinem nostram; magis autem mirare eum, qui fecit nos, propter suam sapientiam, cujus non est numerus. Nos enim, licet quantum ad te, sine numero sumus; sed tamen, quantum ad eum, non sumus (*Psal. cxlvi, 4*). Nam etsi multi sumus, sed ei non sumus, in cuius etiam respectu nec sumus.

§ VIII. — *Rerum creaturarum magnitudo Deum, cujus magnitudinis non est finis, loquitur.*

Et ecce, Deus meus, cum in hac adhuc rerum creaturarum multitudine occupatur et distenditur animus meus, alloquuntur me oculi mei, et dicunt: Qui creaturarum obstupescis multitudinem, creaturarum non admiraris magnitudinem? Ecce metire, si potes, moles et saxa, massas et pondera, juga montium, devexa collium, concava vallium, tractus fluminum, altitudinem cæli, latitudinem terræ, profunditatem abyssi. Metire gigantem in hominibus, elephantem in animantibus, gryphem in volucris, cetum in piscibus. Sed hæc metiri vultus, Deus meus, nec valens, cum magna admiratione exclamo: O quam magna hæc! Quis eorum mensuram valeat comprehendere? Atque respondent, et dicunt mihi: Magna quidem nos; sed longe major, et aliter major, qui fecit nos. Obstupescis, nostram videns magnitudinem? Magis autem mirare Creatorem nostrum commune Dominum, qui *magnus, et lauda-*

*hilis nimis; cujus magnitudinis non est finis (Psal. A cXLIV, 3).*

§ IX. — *Rerum omnium pulchritudo speciosum Creatorem suum denuntiat.*

Cohortantur se adhuc mutuo oculi mei, o lumen interiorum oculorum meorum, et Deus vitæ meæ! Cohortantur, inquam, se mutuo, et ad invicem dicunt. Qui creaturarum et magnam multitudinem, et multam nimis vidimus magnitudinem, earum nunc magnam multamque intueamur pulchritudinem. Ecce quantus eis inest decor et speciositas, formositas, et pulchritudo. Ecce quam multimodi auro et argento, cæterisque metallis, quot, qualesque fulgores lapidibus insunt pretiosis? Ecce quæ ista, de quibus loquimur, varietas est multorum colorum, quam diversitas oblectat splendorum? quibus respondeo: Ita plane est, ut dicitis. Et nunquid pro hac eorum tanta, talique pulchritudine, aliquam **454** cum Deo meo habent similitudinem? Sed ne phantasticum oculi mei mihi pariant somnium, illa mihi statim, Domine Deus, quorum admiror pulchritudinem, respondent, et magna voce, validoque clamore dicunt: Respectu pulchritudinis, quæ in Deo tuo est, vel quæ potius Deus tuus est, omnino deformia sumus. Pulchra certe nos; sed longe pulchrior, qui fecit nos. Quibus dico. Quid ergo dicitis de Deo meo? Ubi, quæso, est? Et magna mihi voce respondent. Quære, inquit, Dominum Deum tuum supra nos.

§ X. — *Streptus omnis, vocumque blandientium sonitus verbi illius, quod Deus est, euphonia nos docet.*

Post hæc omnia, o omnium Creator, Domine Deus! quæ corporalibus meis apparent, et subjacent obtutibus; et quæ mirabiliter multa, magna, et pulchra oculi quidem mei deprehendunt, sed quam multa, quam magna, quamque pulchra sint, omnino non comprehendunt; arripiunt me aures meæ, seque intendere cogentes, sic me alloquuntur et dicunt: En quot tibi genera vocum representamus? Aperio aures meas, Deus meus, et influunt in eas voces multimodæ, et soni diversi. Audio vehementes flatus ventorum, horribiles strepitus tonitruorum, maris undas tumentes. Audio varias et similes in simili genere avium, et brutorum animantium voces; multimoda instrumentorum musicorum genera dissonanti quadam consonantia, et consonanti voce dissonantia; sibi dissentiendo mirabiliter consentientia, et consentiendo dissentientia. Et primo hæc omnia, Domine Deus, quam grata, quam jucunda, quam dulcia, quamque suavia sunt hominum verba, hominum auribus intelligibilia: per quæ linguæ motu, labiorum strepitu, mediante aurium auditu, et mentis afficiente intellectu, homini alteri suum et velle, et nolle, et scire, et posse, seque totum alter aperit homo! Per hæc consolatio fit in adversis, consilium in dubiis; eruditio de nescitis, revelatio de secretis, apertio de occultis, quæstio de ignoratis, responsio

de interrogatis, prohibitio de malis, præceptio de bonis, concessio de mediis, persuasio de perfectis, recordatio de præteritis, mentio de præsentibus, præfatio de futuris. Et alloquor hæc omnia, et dico eis: Quid sonatis, vel quid dicitis de Deo meo? Et respondent mihi, et dicunt voce magna: Nihil in nobis simile Verbo illi excelso et immenso, quo erat in principio, et apud Deum erat, et Deus erat; Verbo increato, creati omnia, immobili, moventi omnia; Verbo non in tempore facti, sed ab æterno genito; Verbo sine temporæ disponenti tempora, et temporalia; sine loco, loca, et localia; Verbo, cui nihil præteritum, nihil est futurum, sed omnia sunt præsentia; Verbo, quod ex ore Altissimi prodiit (*Eccli. xxiv. 5*), quod cor Patris eructavit, quod sine linguæ motu, sine labiorum strepitu et angelum et hominem docet scientiam; Verbo non transeunti, sed manenti et permanenti; Verbo voces infundenti animæ fidei dulcisonas; canenti ei in aure interiori per symphoniam spiritualem tonum dilectionis Dei et proximi; fidei, spei, et charitatis Dei: tonantis *diatessaron* prudentiæ, fortitudinis, justitiæ, et temperantiæ: *diapente* quinque mundorum sensuum; ut nec visum inficiat vanitas, nec auditum curiositas, nec olfactum voluptas, nec gustum edacitas, nec tactum impuritas. Ad extremum vero, ut extra, et intra homo componatur, suavi vocis melodia verbum hoc in aure cordis *diapason* decantat: prædictas quatuor principales virtutes in his, de quibus modo diximus, quinque sensibus per effectum operis apparere faciens, quasi *diatessaron diapente* conjungens, et ex eis *diapason* componens. Suavis itaque est melodia nostra, et admodum suavis; sed longe suavior est hujus verbi euphonia, per quod sumus nos, et ipsum est Deus tuus. Sed non invenies, nisi quæras supra nos; quia et ipse fecit nos.

§ XI. — *Odorum fragrantia suavem Dei spiritum demonstrat.*

Hoc ipsum, Domine Deus, mihi dicit olfactus meus: Ecce, inquit, quot tibi, et qualia odorum genera ostendo. En quot, et quales odoramentorum species de herbis manantes, et arboribus, et de confectionibus spirantes ex rebus multimodis; sed omnes una voce dicunt: Non sumus Deus tuus. Odores **455** sumus nos; et Deus tuus odor, magnæ quidem suavitatis. Odor, quem nullus dispergit flatus, nobis longe suavior. Quem cum quæris si invenire cupis, quære supra nos.

§ XII. — *Sapores Deum suum gustare nos admoneant.*

Sed et gustus meus, Domine Deus, in me: Recense, inquit, quot, qualiaque tibi per me apponuntur genera saporum. Cumque ea diligenter attendo, clamant ad me voce magna, et dicunt: Longe nobis sapidior est Deus tuus. Si bene tibi sapimus nos, melius tibi sapiat omnium saporum sapidior, Deus tuus. Sed tibi non sapiet,

nial eum gustare didiceris. Ileo gusta, et tunc videbis, quoniam suavis est Dominus.

§ XIII. — *Hæc palpabilia alium a se auctorem clamant.*

Et ego, inquit tactus meus, in rebus creatis ab aspero lenè discerno. Sed dicunt mihi omnia palpabilia: Non sumus Deus tuus. Quære supra nos eum qui fecit nos.

§ XIV. — *Divinitatis thesaurus nequidquam intra terræ ambitum quæritur.*

Sed ubi jam te quæram, Domine Deus meus? Ubi, quæso, quæram te? ubi quæram te thesaurum splendidissimum et pretiosissimum? Ubi te quæram, o margarita optima: ut te inveniens, omnibus, etiam quæ habeo, divenditis abeam, et comparem te? (*Matth. XIII, 44.*) Ubi, quæso, quæram te? Ecce egressus sum per omnes corporis mei portas, et totum hunc mundum a summo cæli, usque ad unam terræ diligens explorator perscrutando circuivi et perambulavi; nec aliquid eorum, quod per eas egreditur, te esse inveni.

§ XV. — *Per hæc visibilia ad invisibilia auctorem sternitur gradus.*

Adhuc autem, Domine Deus, dico omnibus, quæ in mundo sunt. Quid dicitis de Deo meo? En respondent mihi magna voce? Quære eum supra nos. Si enim nos non transeendis, illum nullatenus apprehendis. Si nos non supergrederis, ad illum non pertingis. Quamdiu nobis solummodo immoraris, tandiu ab eo elongaris. Si ergo Deum tuum quæris, per nos quidem eum quære; sed supra nos eum quære. Per nos namque viam aliquam habes ad eum; sed in nobis perventionem ad eum non habes, quia invisibilia quidem a creatura mundi, ut voce veridica Apostolus ait, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque Dei virtus et divinitas (*Rom. I, 20*). Sed hæc ejus invisibilia, omnia prorsus visibilia longe transcendunt.

§ XVI. — *Quinque sensuum circa exteriora iudicium.*

Quibus adhuc dico: Quæ estis vos, ut per vos eum quæram supra vos? Et respondent: Si multa, si magna, si decora, si in aliquo denique formosa sumus, interroga oculos tuos, et indicabunt tibi. Si vero soni, si voces sumus; quære ab auribus tuis. Si autem odores sumus, scit loqui de nobis olfactus tuus. Et nos, inquit sapes, gustui noti sumus. Si vero lenia, vel aspera, aut aliquid hujusmodi sumus, ad tactum pertinememus.

§ XVII. — *Varia hæc rerum sublunarium commutatio divinam virtutem sui sustentatricem contestatur.*

Et aio ad ea: Hæc vos esse, jam mihi sensus mei renuntiaverunt; et tamen adhuc quæro, quæ estis? Et respondent **456** mihi. A communi omnium Creatore mutabilia creata sumus. Modo enim sumus tanta, modo talia: modo sic, modo sic: modo vero hic, modo illic Mutamur namque secundum quantitatem mensuram, secundum qualita-

tes formarum, secundum varietates locorum, et secundum motus temporum. Sumus etenim modo magna, modo parva; modo majora, modo minora; modo longa, modo brevia; modo longiora, modo breviora; modo lata, modo stricta; modo latiora, modo strictiora; modo spissa, modo tenuia; modo spissiora, modo tenuiora; et multa in hunc modum: ecce mutatio secundum quantitates mensurarum. Sumus quoque modo talia; modo talia modo sic, modo sic: ecce mutatio secundum qualitates formarum. Sumus et modo hic, modo illic: ecce mutatio secundum varietates locorum. Mutamur etiam secundum tempus; quia et in tempore sumus, et temporalia sumus, et temporaliter immutamur. In Deum quidem tuum nulla prorsus ex istis mutationibus cadit; quia ipse nec corpus, nec aliquid corporale est. Ista mihi dicunt, Domine Deus. Et aio ad ea: Mutabilia quidem estis, sed quamdiu mundus hic durat, esse non cessatis. Et respondent mihi: Communis omnium nostrum Creator, qui in semetipso, et a semetipso unum ac idem, et in æternum ab æterno habet esse; de non esse, prodire fecit nos ad esse. Sic nobis mutabile inesse voluit esse; ut quamdiu nostra tibi necessaria est servitio, hoc nostrum mutabile esse non deficiat in omnino non esse. Quibus dico: Ergone portamini, et sustinemini? Portamur, inquit, plane, et sustinemur. Et ego: A quo? Ab ipso, aiunt, portamur, a quo creamur. Et ego: Ergone subter vos est? Et supra nos, inquit, et subter nos est. Subter nos, per sustentationem; supra nos, per potentiam: supra gubernando, subter portando.

§ XVIII. — *Omnia in cælo et in terra ordinata, atque adimplet Deus, verbo virtutis suæ.*

Cumque adhuc in his, Domine Deus, obstupesco, hic me creata tua clamore alloquantur valido, et dicunt mihi magna voce: Non solum portat nos Deus tuus; sed et implet nos. Implet, inquit, nos; non impletur a nobis. Extollunt, Deus meus, vocem suam sol, luna et stellæ, et dicunt. Nos lucemus super terram; diem dividimus et noctem; sumus in signa, et tempora, et dies, et menses, et annos (*Gen. I, 14*). Dicunt, et omnia in aere volantia, cuncta in terra moventia, universa quoque in aquis natantia: Nos singula in genere nostro crescimus, et multiplicamur; decrescimus, et minui-mur; recedimus, et adsumus. Nos etiam, aiunt maria, constitutis terminis coarctamur; nos aquæ fluvius, nos fontes ebullimus; nos cuncta de tellure germinantia impositum nobis ordinem servamus. Ecce ego ver, ad instar pueri, in anni infantia pulchro: Ego æstas, instar juvenis, flores teneo: Ego Autumnus, in virili ætate, fructuum maturitatem olfaciendo exploro: Ego hyems, senis formam gerens, anni decursu quasi fatigatus, et fractus requiesco, et fructus edendo percipio. Rursus ego ver juvenesco, rursus appareo, vetusta renovo, lapsa relevo; et ad quamdam futuræ resurrectionis similitudinem omnia dudum annihilata, quadam vivifi-

candi novitate iterum reparo, et in id, quod fuerant, apparere facio.

§ XIX. — *Intime præest, ac inest omnibus, qui est super omnia.*

Intra nos, inquit, est Deus tuus, est et extra nos. Est intra, est extra, est supra, est subter. Supra gubernando, subter portando, intra implendo, extra circumdando. Gubernat namque omnia, portat omnia, implet omnia, circumdat omnia. Gubernat, inquit, non gubernatur; portat, non portatur; implet, non impletur; circumdat, non circumdatur. Gubernando supra est, sed non elatus; portando subter est, sed non substratus; implendo intra est, sed non inclusus; circumdando extra est, sed non effusus. Hoc mihi dicunt omnia creata tua, Domine Deus, singula in genere suo: quæcunque in hoc mundo videre, audire, odorare, gustare, et tangere possum. Quæ ego ardentissimus inquisitor, et diligentissimus explorator, et studiosissimus perscrutator magna adhuc voce alloquor, et dico: **457** Dicite, quæso, mihi adhuc aliquid de Deo meo. Sed ipsa crebris interrogationibus meis vexata jam, et fatigata, et quasi substomachantia et in tædium versa ita mihi respondent: Nihil amplius a nobis quæras. Multoties jam tibi diximus. Si Deum tuum quæris, quære supra nos. Ipse namque et ante nos, et supra nos est, quia et ipse fecit nos. Quære ergo eum supra nos.

§ XX. — *Seposita mole corporea, in spiritu et veritate Numen indagatur.*

Repercussus igitur, Domine Deus, converto me ad me. Convertero, inquam, me ad meipsum, et dico ad me: Quid es tu? Et respondeo: Homo. Et prosequor, et dico. Quid est homo? Quid animæ, corporisque conjunctio? Sed jam per corpus cuncta, quæ corporis subjacent sensibus, curiose investigavi; nec quidquam ex eis Deum meum esse deprehendi. Superest jam, Domine Deus, ut meipsum a meipso sequestrem, et secernam me visibilem a me invisibili, me corpus a me spiritu: et me spiritum, per me spiritum studiose interrogem; si forte aliquid plenius et expressius de Deo meo mihi spiritus ego spiritus sciero respondere. Itaque jam corpus meum et corporalia cuncta a me spiritu excludo; me spiritum in me spiritu includo: ut quantum possum, obseratis foribus corporis nostri, nihil ad me spiritum intret formatum per visum, nihil sonans per auditum, nihil odoriferum per olfactum, nihil sapidum per gustum, nihil palpabile per tactum. Tu autem, Domine Deus, lux vera, lux non illuminata ab aliquo; sed illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (*Joan. 1, 9*). Deus, inquam, meus, lucem habitans inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest (*1 Tim vi, 16*). Tu, quæso, Deus meus, tu me illustra et clarifica; tu mihi fulge et irradia; illumina vultum tuum super me, ne me aliqua alicujus falsitatis caligo offuscet; ne me denique per stolidi cordis partum, vel quod periculo-

sius est per astuti bestis seminarium, aliquod phantasticum somnium illudat.

§ XXI. — *Inter spiritum creatum, et increatum: verbum hominis, et verbum Patris æterni, analogia investigatur, et antilogia.*

Alloquor igitur spiritum meum, et dico ei: Quid es tu? Et respondet mihi: Spiritualis quædam, et invisibilis substantia sum; simplex, et immaterialis; a communi omnium Creatore ex nihilo creata; corpori ad illud vivificandum infusa. Cui ego: Quomodo corpori ad ejus vivificationem infusa es? Non ei, inquit, particulariter infusa sum; uti per partes in singulis sim ejus partibus divisa; ut majorem mei partem major ipsius pars capiat: minorem vero mei, minor sui; sed in toto simul corpore tota sum, et in singulis ejus partibus tota. Quod nimirum per hoc aperte potest intelligi, quia cum quælibet particula corporis læditur, totus ego spiritualis deleo; nec totus ullatenus dolerem, nisi totus ibi essem. Quamdiu enim in quælibet particula corporis sum, vita ejusdem particule sum; quia quamdiu eam inhabitato, et inhabitans eam vivifico; sum igitur cuilibet parti, id est, in qua vita sum, et simplex, et immaterialis, et indivisibilis sum. Imo quia sum, patet profecto, quia cum in quælibet parte sum, non per partes, sed totus in ea sum. Totus in illa parte, totus in ista, totus in singulis ejus partibus, totus in toto corpore. Cui, inquam: Si hoc in te vere est, nunquid sic cogitabo de Deo meo: ut cum et ipse spiritus sit, totus in omnibus sit quæ creavit, et totus in singulis? non sic, inquit, cogitabis de Deo tuo. Ego namque corpori substantialiter infusa sum, quia quando in corpore substantialiter sum, extra corpus substantialiter non sum; et quando extra corpus substantialiter sum, in corpore substantialiter non sum: quia non possum simul substantialiter esse in corpore et extra corpus. Verbum autem tuum sic in omnibus, quæ creavit, est, ut sit etiam extra: quia cum in omnibus sit, a nullo prorsus comprehenditur, quia incomprehensibile est. Si enim verbum hoc, quod transeunter profertur, et transeunter prolatum etiam transeunter auditur in omnibus, ad quas pervenit, auribus totum, ac simul est, et totum, ac simul in singulis, non partim in aure ista, partim in **458** illa, sed totum in ista, totum in illa, idem etiam totum in singulis, et idem totum in omnibus: quare non Verbum istud, quod in principio erat, et apud Deum erat, Verbum quod Deus erat, quod erat in principio apud Deum (*Joan. 1, 1 et seqq.*). Verbum, per quod omnia facta sunt, et sine quo factum est nihil quod factum est. Verbum, in quo vita erat, Verbum non transiens prolatum, sed permanens ab æterno genitum, etsi longe dissimili modo totum, in omnibus, quas condidit, creaturis est, et totum in singulis: non partim in ista, partim in illa, sed totum in ista, totum in illa: idemque totum in singulis, et totum in omnibus?

Nec sic illud dico in his, quas condidit, esse creaturis; ut denegem et ibi nunc esse illud, ubi fuit,

antequam ab eo quidquam esset creatum : et ubi foret, quamvis omnia, quæ creavit, esse desinerent. Sed improprie de eo et fuit, dico, et erit. Quia dicens, fuit, tempus innuo præteritum; et, erit, signo futurum : cum ei quidquam nec in fuit transeat, nec in erit eveniat : cui nulla in se vel præterita, vel futura, sed omnia præsentia sunt. Igitur Deus tuus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, et ibi nunc est, ubi non quidem fuit, sed ubi est, antequam ab eo quidquam creatum esset; et ubi non erit, sed ubi est, etsi universa quæ condidit esse desinerent. Sicut enim nec in multis, quæ fecit, vera se multiplicavit unitas; nec in magnis, quæ condidit, summa se auxit immensitas : sic profecto nec, quamvis eandem multa, et magna esse prorsus desinerent, incommutabilis se minuet æternitas : quia nec vere unus numerum, nec immensus augmentum, nec æternus ullum ullatenus suscipit defectum. Nam si verbum hoc transeunter prolatum et auditum, de quo superius dictum est, nec majus in se, quantum ad se est, quando ab omnibus, ad quas pervenit, auribus percipitur; nec minus, quando a solo ore profertur, et a nulla aure auditur; sed unum ac idem, quantum ad se est, et quando auditur ab auribus multis, et quando a nulla: quare non et Verbum Dei Deus, quod plenum seipso est; nec minus est, licet omnia esse desinerent; nec majus in eo, quod in omnibus, quæ creavit, est. Sicut enim qui ab æterno est, esse non incipit, quando omnia fecit : ita qui in æternum est, esse non desinit, etsi omnia, quæ creavit, ex nihilo, in nihilum redigit. Hæc de eo, quod dictum est, quia Deus in omnibus, quas creavit, creaturis est.

§ XXII. *Ad investigandum Creatorem nulla sufficit similitudo creaturæ.*

Nec plena tamen et sufficiens hæc de verbo hominis, ad Verbum Dei est comparatio : quia ad loquendum de Creatore nulla prorsus sufficit similitudo creaturæ. Non enim quidquam in corporali, vel spirituali creatura est; quod plene ostendat spiritum illum increatum, corporum et spirituum omnium Conditorum. Nam quamvis spiritus rationales, immortales sint : sed ejus quodammodo respectu, immortales non sunt. De quo verax veraciter Apostolus dicit : *Qui solus habet immortalitatem* (1 Tim. vi, 16). Non solum autem, sed licet multa, magnaque, et corporalia, et spiritualia sint; ei quodammodo non sunt. De quo per beatum Job dicitur : *Ipse enim solus est* (Job. xxiii, 13). Solus ergo ille, secundum Paulum, immortalitatem habet : cum et spiritus rationales immortales sint. Solus ille, secundum Job, est, cum et multa alia tam corporalia, quam spiritualia sint. Et ideo nihil in spiritibus immortalibus, ejus immortalitati; nihil in creaturis existentibus, ipsius essentiæ plene simile. Quia nec rationales spiritus vitæ non vivificatæ, sed vivificantis respectu vivunt : nec illius æternæ essentiæ respectu, quæ universis, quæ sunt esse tribuit, creaturæ quodammodo ullæ sunt. Itaque quomodo in

A universis, quas condidit, creaturis sit, non potest quidem plene comprehendere, sed debet credi : quia nec debet temere discuti; et si discutitur, non valet investigari. Non ergo sicut ego spiritus creatus in toto corpore meo totus, et in singulis ejus partibus totus sum : sic Deus tuus, qui et ipse spiritus quidem; sed increatus est, totus in omnibus suis est creaturis, et totus in singulis : quia ego, ut jam superius confessus sum, cum in corpore sum, extra corpus non sum, et cum extra corpus sum, in corpore non sum; Deus autem tuus, cum est intra, est extra, et cum est extra, etiam intra est. Ipse namque, ut jam dictum est, intra omnia est, sed non includitur; extra, sed non excluditur : supra, sed non excluditur; subtilis, sed non substernitur.

B § XXIII. — 459 *Animus dat singulis officium sensibus.*

Sed adhuc in me transcendere, et vide; quia scilicet corpus vivifico, tam brutorum, quam animalium, quæ mecum habent spiritus, qui corpora, quæ inhabitant, vivificant. Adhuc, inquam, in me transcendere; et vide, quia sicut corpus vivifico, sic etiam illud sensitivo. Ego namque sum, qui per oculos video, per aures audio, per nares odor, per fauces gusto, per cætera membra tango. Sed vident etiam bruta animalia, audiunt, odorant, gustant, tangunt; quia hi quinque sensus in eis quoque vigent.

§ XXIV. — *Abest a Deo, quæ est in homine, affectionum vicissitudo.*

C Adhuc autem in me ascende superius, et vide; quia plures affectionum vices tolero. Modo enim gaudeo, modo doleo, modo amo, modo cupio, modo timeo, modo securus sum. Sed nullas omnino hujusmodi Deus tuus vicissitudines sustinet. Quia licet diversa sint, quæ agit, unus tamen ac idem, et eodem semper modo est ipse, qui agit. Sicut enim in se est, et a se nequaquam diversus iste visibilis sol, quando uno eodemque radii sui calore et ceram liquat, et lutum indurat : sic a se diversus non est et ille justitiæ Sol, quando a stabili et immobili justii judicii distinctione et peccator ob culpam accipit pœnam, et sanctus propter justitiam percipit gloriam. Et dicitur irasci, et non est in eo ira; et dicitur misereri, et non est in eo miseria : quia ei nihil accidit novum, nihil labitur antiquum, qui unus ac idem et in eodem modo semper existit, et quando damnat impios, et quando remunerat justos, cum denique diversis diversum infertur stipendium illis supplicium, istis gaudium.

§ XXV. — *Non est in Deo oblivio et remissio, cui omnia sunt semper præsentia.*

Sed adhuc in me supergredere, et vide quomodo mecum aliquid commune habens et bestia; quia et ipsæ modo gaudent, modo dolent, modo cupiunt, modo metuunt, multasque hujusmodi vicissitudines sustinent. Ecce pergo in ingenti, in longa videlicet, lata, et alta aula memoriæ meæ; in qua spatiose cogitando incedo, cogito, et recogito; in qua profecto cuncta, quæ per oculos vidi, quæ per aures

audivi, quæ per nares odoravi, quæ per fauces gustavi, quæ per tactum sensi, clausis etiam eisdem sensuum januis, apud me revolve et rumino; accedo nonnunquam per recordationem et recedo per oblivionem, quia et obliviscor scita, et ad memoriam revoco oblita; respicio præterita, aspicio præsentia, prospicio futura. Sed non sic Deus tuus. Sicut enim invariabilis est affectu, sic est cogitatu. Non enim nunc hæc, nunc illa cogitat, nunc sic, et nunc sic, sed omnia simul et similiter: simul sine tempore, similiter sine qualitate; utpote *apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis alicujus obumbratio* (Jac. 1, 17). Sed recordantur, et obliviscuntur etiam bestie.

§ XXVI. — *Voluntatis creatæ ac increatæ magnum discrimen est.*

Est quidem in me voluntas. Aliquando namque volo, aliquando nolo; quod nunc approbo, jam reprobo; modo amplector, et jam illud fugio; quod nunc placet et eligo, jam displicet illudque respno. Sed non talem Dei tui cogites voluntatem. Ejus namque voluntas ei cœqualis et cœterna est, cui idem esse, quod velle; quæ nimirum in eo voluntas nec cassari potest, quia omnipotens est; nec corrumpi, quoniam optima est; quam nec multiplicitas dividit, quoniam simplex est; nec mutabilitas mutat, quoniam æterna est. Ecce Deus tuus. Hæc, Domine, Deus meus, et multa in hunc modum de te mihi dicit animus meus: imo tu, et non ipse. Nec enim sufficiens est aliquid cogitare ex se, quasi ex se: sed sufficientia sua ex te est (*II Cor. III, 5*). Et si sufficiens non est cogitare aliquid ex se, quasi ex se, imo quia non est, quomodo sufficiens est aliquid cogitare ex te, quasi ex se?

§ XXVII. — *460 Quidquid anima nostra intelligit, et sapit, id omne ab æterna Sapientia recipit.*

Vocat me, Domine Deus meus, spiritus meus, et dicit ad me magna voce: Ecce studiose et diligenter senariam mihi meam in me scrutatus es: qua scilicet vivo, vivifico, sentio, sanctifico, cogito, volo. Sed adhuc ascende, et intra ad me. Ascende, inquam, superius ad me superiorem; intra interius ad me interiorem et vide quia sapio, quia discerno. Ego siquidem cum una indivisibilis sim, ob diversas tamen efficientias meas diversa etiam soleo vocabula sortiri. Unde enim membra vegeto corporea, anima sum; unde sensibilibus adhæreo, sensualitas sum; unde sentio, sensus sum; unde recorder, memoria sum; unde intelligo, mens sum; unde sapio, animus sum; unde contempletur, spiritus sum; unde discerno, ratio sum. Habeo namque sapientiam et scientiam, rationem et discretionem. Per sapientiam mihi infusam discerno bonum et malum; verum et falsum; commodum et incommodum. Per eam quidem eam, et quæ sensibus nequeunt attingi corporis; discerno etenim humilitatem a superbia, benignitatem ab invidia, iram a mansuetudine, odium a charitate et multa in hunc modum. Cui loquam: Nonne hæc omnia corporeis sensibus pa-

PATR. CXCIII.

tent? Non, inquit. Signa quidem, et opera, quæ ab eis per corpus prodeunt, sensibus corporeis videri possunt; ipsa vero, cum invisibiles mentis affectus sint, omnino non possunt. Habeo itaque sapientiam et intellectum rationalem, quam in se brutorum animantium spiritus non habent. Et in hæc re Deo tuo in aliquo similis sum. Sum ego itaque sapientia, est et ipse sapientia; sum ego lumen, est et ipse. Sed maxima tamen inter me et ipsum distantia est. Ego namque sapientia sum, sed creata; ipse vero sapientia, et creans. Ego lumen, sed illuminatum; ipse quidem lumen, et illuminans. Ego sapientiam sapio, sed quam aliunde accepi, id est, ab ipso, a quo *omne datum optimum, et omne donum perfectum* (Jac. 1, 17); ipse vero sapientiam sapit, sed quam ex seipso habet, et nequaquam aliunde accepit: et, ut expressius dicam, ea sapientia sapit, quæ ipse est.

§ XXVIII. — *In homine per similitudinem Trinitatis processio ac unitatis confessio.*

Es itaque, et scis; es sciens, et scis existens. Es, inquam, et scis te esse, et scis etiam, te scire te esse. Et ecce, si clare consideras, et si subtiliter intueris, vides profecto quia in te ex his duobus, ex esse videlicet et scire tuo, surgit quoddam tertium, id est, amor. Nam cum vides essentiam tuam tam dignam, tamque excelsam, amas nimirum eam. Et cum vides sapientiam tuam tam claram, tam profundam, tam subtilem, tam claram ad intelligendum, tam profundam ad investigandum; tam subtilem ad comprehendendum, statim eam amas, et approbas, et amplecteris eam, et places tibi in ea. Et surgit in te trinitas quædam, et unitas manet. Unitas, quia una es substantia et spiritus unus. Trinitas vero; essentia videlicet tua, scientia tua, amor tuus. Est quidem essentia, et de essentia scientia: quia et existendo scis, et sciendo existis. Et procedit amor, non quidem de sola essentia, nec de sola scientia; sed de essentia simul et scientia; quia et amas te esse, et amas te scire, et ad utrumque pertinet amor, qui ab utroque procedit. Est ergo essentia tua; et de ea nascitur sapientia; et ab utraque procedit amor.

§ XXIX. — *In divinis est identitas substantiæ, et personarum distinctio, et proprietatum reperitur discretio.*

Per me itaque illuminatus, et excitatus a me, ascende supra me ad Deum tuum; et vide inprimis, quia ipse semper est. Qui enim omnibus, quæ sunt, dedit esse: patet nimirum, quia nihil erat ante ipsum, quod ei daret esse; sed semper est, et semper sapiens est, et semper essentiam, et sapientiam suam diligit. Est ei essentia æterna, et essentiæ æternæ cœterna Sapientia: et utrique cœternæ Amor cœternus. Nec est in Deo tuo horum aliquid prius altero, vel posterius; sed per oris tui angustias non valet dici, nisi aliquid *461* prius, aliquid posterius. Itaque aliquid de eo prius, aliquid posterius ore quidem dicis; sed nihil in eo prius, nihil posterius corde credis. Sunt



igitur hæc tria in Deo tuo : essentia, sapientia, amor. Essentia æterna a seipsa; sapientia coæterna, genita ab essentia; amor coæternus, ab essentia et sapientia procedens. Hoc modo vides Deum trinum esse. Sed vide eum esse et unum: *Quia Deus tuus, Deus unus est* (*Deut. vi, 4*). Est namque in eo trinitatis quidem discretio, sed non unitatis confusio. Verum ideo sunt in eo non tria, quia est unum; nec ideo non unum, quia sunt tria; sed credatur unitas tria, et trinitas una. Et si discernis hæc tria; vides quia non est quodammodo esse, sapere vel amare; nec sapere, amare vel esse: nec amare, esse vel sapere: tamen unum, et idem unum in Deo sunt, esse, sapere, et amare. Sicque ea ratio quidem discernit; sed fides non dividit; et vides in Deo tuo Trinitatem indivisam, et unitatem inconfusam. Et in unitate quidem vides æternitatem et immensitatem; in æternitate incommutabilitatem, et in immensitate simplicitatem. hoc est, immensitatem sine quantitate, et æternitatem sine tempore. In Trinitate vero vides communionem unitatis, æqualitatem immensitatis, coævitatatem æternitatis: communionem unitatis sine divisione; æqualitatem immensitatis sine distinctione; coævitatatem æternitatis sine ordine, vel successione.

Et tribus admonitus, hæc tria personas voca. Et quia in eis vides quod a nullo et quod ab alio, et quod ab utroque, quasi quoddam gignens, quoddamque genitum, quoddam etiam procedens: easdemque personas voca Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum; et assigna essentiam (317) Patri, sapientiam Filio, amorem Spiritui sancto: et confitere Trinitatem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum. Sicque distingue personaliter, quod unum est substantialiter: quia in Deo tria sunt unum, et unum tria: quia Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt Deus; et Deus est Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Pater a se ipso, Filius genitus a solo Patre, Spiritus sanctus nec a solo Patre, nec a solo Filio, sed ab utroque, a Patre simul et Filio procedens. Et est quilibet istorum illud quod alter, et idem illud: quia omnes tres naturaliter unus Deus

sunt. Sed nullus istorum est is, qui alter: nec Pater scilicet Filius est, vel Spiritus sanctus; nec Filius Spiritus sanctus, vel Pater; nec Spiritus sanctus Pater, vel Filius: ut sit et unitas, quantum ad substantiam; et Trinitas, quantum ad personas: in illa identitas, in istis vero proprietates.

§ XXX. — *A Deo æterno est Verbum æternum; ab utroque Spiritus sanctus, qui est amor utriusque æternus.*

Es ergo, Domine Deus; es, inquam, Pater, et es a teipso, non ab alio: habens essentiam a teipso; quæ scilicet essentia tu ipse es. Et est tuus Filius tibi coæqualis, coæternus et consubstantialis, a te Deo Patre, Deus genitus: et est id, quod es, quia Deus, quia eum de tua substantia gignis, et ideo Filius est. Nec aliquid aliud gignis, quam ipse es, qui gignis, Deus scilicet Deum; sed aliquem alium gignis, quam qui es tu, Pater videlicet Filium. Quia non ipsum gignis, qui es tu; ne ipse sis genitus, qui gignens; sed illud gignis, quod es tu: ut id sit genitus, quod es tu gignens. Nata quippe est sapientia tua æterna de te essentia coæterna. Est Spiritus sanctus nec solius Patris, nec solius Filii, sed utriusque: Patris videlicet et Filii; quia ab utroque procedens, Patre et Filio, amor videlicet et essentiam, et sapientiam amans, et ab utraque manans. Et tu quidem, Deus meus, Spiritus alme, cum Pater sit Spiritus, et sit sanctus; et Filius sit Spiritus, et sit sanctus: tu tamen in persona tua specialiter vocaris Spiritus sanctus; quia es Patris et Filii amor et dilectio; dulcedo et suavitas; amplexus quodammodo et nexus; et quasi quoddam fœdus amborum in Deitate una. Tu etiam es, qui electorum tuorum cordibus ad eorum sanctificationem infunderis; nec venis sine Patre et Filio; quia non es sine Patre et Filio: et hoc est, te sine illis non venire, te sine illis non esse. Qui etiam *donum Dei* diceris, cum et ipse Deus sis: et æternus quidem es, qui daris; sed æternaliter non acciperis: quia temporaliter tibi non est, a Patre et Filio procedere; sed hominibus, qui temporales sunt, temporaliter est te suscipere.

(317) Hæc caute legenda. — Ed.P.

## PARS SECUNDA.

### CONSIDERATUR QUAM DEUS SIT TERRIBILIS IN REPROBIS.

462 § I. — *Væ illis, qui a Creatore aversi, ad creaturas se convertunt.*

Ecce, Domine Deus, qui jam te per clamorem validum creaturarum tuarum in inspectione naturarum suarum voce me magna alloquentium, auditu auris audivi te: nunc per diligentem mei ipsius considerationem excitatus, et clarificatus oculus meus, ex aliqua parte, videt te. Video, quia es, quia sa-

pis, quia diligis: et ego sum, sapio et amo. Sum, inquam, Domine Deus meus, sed sim in te; sapio quidem, sed sapiam te; amo, Domine, sed amem te. Væ rationali creaturæ, angelo scilicet et homini, avertenti se a te! quæ nec propter dignitatem suam, ad omnino non esse; nec propter pravitatem suam valet pertingere ad beate esse. Melius erat eis, si nati non fuissent rationabiles; quia non vocandi

essent ad iudicium, ac proinde non mergendi in supplicium. Væ itaque injustis et impiis, qui te relicto, stabili essentia, vel se sequendo, vel eis inbæendo, esse volunt in his quæ sub se sunt! quia et esse desinunt, qui te postposita clara sapientia, vel se, vel ea, quæ sub se sunt, sapere volunt; quia desipiunt, qui te etiam abjecto dulci amore, vel se solummodo, vel quæ sub se sunt, amant: quia nec amant, et si amant, damnabiliter amant. Hinc, Domine Deus meus in creatura tua egregia, quam pro te fecisti perfectam, claram, et integram, et plenitudinem minuit defectio, et claritatem obscurat caligo, et integritatem contaminat corruptio: ut eos nec immerito perennis Dei sui condemnet privatio, quos prius voluntaria et perpetua essentia et sapientia, atque amoris ejusdem Dei sui reos tenuit abjectio.

§ II. — *Invidi, cosmophili, arrogantes, gulosi graphice damnantur.*

Væ igitur tibi, massa perditorum, Væ tibi stipula levis, et sicca, æternis incendiis præparata! Væ tibi lignum infructuosum, et aridum, natum in combustionem, et cibum ignis! Væ tibi, fili perditionis Cain, qui fratri tuo præsens lugenti exsilium, Ecclesiae scilicet electorum invidens, dolosis pravorum exemplorum monitis ad exteriora eum egredi hortaris, ut egressum interficias! Væ tibi! quia a facie Domini egrediens, vagus super terram habitas, et profugus: vagus per inordinatam concupiscentiam, profugus per peccatricem conscientiam; quia tuam in te et illa carnem urit, et hæc mentem jugiter rodit. Væ, inquam, tibi! qui Enoch in primordio generans, in terra civitatem ædificas; quia te solis præsentibus dedicans, cordis intentionem figis in terrenis. Væ vobis, hujus sæculi filii! qui pingui cervice armati, currentes adversus Deum erecto collo, de lucente et luminoso oriente receditis; et invenientes campum latissimum, per viam ejus latam ambulatis, quæ ducit ad perditionem: et multi estis, qui ingredimini per eam (*Matth. vii, 15*).

Væ, inquam, vobis, filii Adam superbi et excelsi, exaltati, et elevati! Væ vobis! Quia elevati deiciendi estis, et sicut fumus deficietis. Modo moramini in terra Senuaar (*Gen. ii, 2*), et fetida scilicet conversatione peccatorum vestrorum, quia Senuaar fetor eorum interpretatur. Ibi moramini, ibi vos monetis alterutrum, et dicitis: *Venite, faciamus nobis lateres, et coquamus eos igni, et faciamus civitatem, et turrim, cujus culmen pertingat usque ad caelos* (*ibid., 5*). Et adjungitis: *Et celebremus nomen nostrum* (*ibid.*). Væ vobis, qui nomina vestra vocatis in terris vestris, *amantes primas cathedras in synagogis, et primos recubitus in cænis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi* (*Matth. xxiii, 6*). Sed cadet turris vestra, destruetur civitas, quam ædificatis. Et nunc quidem habetis lateres pro saxis, et bitumen pro cæmento. Invidia bitumen est; cæmentum concordia. Saxa robur exprimunt bonæ operationis: lateres vero mollitiem carnalis

corruptionis. Nam et **463** bitumen nascitur de terra tulminata; quia invidia nascitur in anima tumore superbiæ percussa. Et lateres igni coquantur, ut indurentur; quia luxuria uruntur corpora vestra, ut sordidentur. Habetis ergo, o superbi, et impli! habetis, inquam, et bitumen pro cæmento, et lateres pro saxis; quia serenitatem abjicientes concordia; ad vos perturbationem admittitis invidia; et deserentes fortitudinem boni operis, lutum amatis sordidæ libidinis. Ex his ædificatis altitudinem turris; sublimitatem scilicet elationis.

Væ etiam tibi Edom pilose, et hispide, qui mortem quidem tuam esuris, dum primogenitorum tuorum dignitati ventrem tuum præponis! (*Gen. xxv, 34*.) Es certe vir gnarus venandi, per ingentem hujus mundi silvam canes tuos emittens, et excitans, ut tibi carnem acquirant: ut tibi videlicet oculi tui adferant vanitatem, aures curiositatem, nares voluptatem, gustus edacitatem, cæteraque membra impuritatem. Perniciose foris tam diu moraris (*Gen. xxvii, 22*), dum sic per moram et propter moram tuam paternæ benedictionis hæreditate privaris. At contra in domo mentis cum virili simplicitate, et simplici virtute Jacob habitas, et patris benedictione ditatur.

§ III. *Concupiscentia carnis, et oculorum, ac vitæ superbia censura typica castigatur.*

Væ tibi, o Domina Ægyptia, pulchra nimis; sed fœda! Pulchra quantum ad vultum, fœda quantum ad animum, quæ innocentem, et pudicum Hebræum puerum ad tui commixtionem lascivam lascive lasciva invitas (*Gen. xxxix, 12*). Verumtamen pudicitia suæ consulens verecundus Joseph, relicto in manibus tuis pallio, nudus fugit (*ibid.*) Quia eligunt viri sancti abjecti esse in domo Dei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum (*Psal. lxxxiii, 11*), pravis scilicet eorum exemplis, monitis ad peccati consensum pertrahi. A suis namque persecutoribus, abjecta sindone, discipulus ille, quem diligebat Jesus, nudus fugit (*Marc. xiv, 52*): quia his, quos per æternitatem prædestinationis, per amorem, et dulcedinem electionis diligit Jesus, etiam necessarium, ut in nonnullis temporalium aliquando deserant usum: ne, dum plene ubique consuunt necessitati, cedant in aliquo voluptati: ne, si caute in se etiam licita non resecant, occulte quoque et illicita succrescant. Væ vobis, Core, Dathan, et Abiron! qui adhuc hodie legislatori per rebellionem superbiæ resistitis; quia vos vestrosque complices aperiens os suum terra deglutit (*Num. xxvi, 10*); terrenorum scilicet vos desiderium a vita spiritualium funditus perimit: ut in peccati infernum viventes, humo tamen pravæ voluntatis operati, descendentes, per pravæ conversationis usum de medio Israeliticæ multitudinis pereatis.

Maledictum consilium tuum, o Balaam, fili Beor! Et maledicta doctrina tua, qua doces Balac mittere scandalum, coram filiis Israel edere, et fornicari

(Apoc. 11, 15). Væ tibi, Dalila dolosa, et fraudulenta! Quæ solem eorum, inter quos erat, Samsonem loquor, sic enim interpretatur nomen ejus, abraso crine, adhuc hodie hostium manibus tradis: ut utrisque evulsis oculis, eoque in mentis carcere ad molam exteriorum voluptatum deputato, illis jam sit ludibrio, quibus ante fuerat terrori (*Jud. xvi, 19 et seqq.*). Heu! Heu! o pulcherrime et fortissime adolescens! Heu! inquam, quod totum tuum dolosæ et sordidæ meretrici aperuisti secretum: quod ab ea, quæ dormivit in sinu tuo, vel in cujus tu potius dormivisti, non custodivisti claustra oris tui; quia et Ezechias peccasse dicitur, eo quod regis Babylonici nuntiis Dominicos monstraverit thesauros (*IV Reg. xx, 15*). Væ vobis, Filii Heli, gastrimargiæ dediti, et libidini! qui vestrum mittitis pueram, sensum videlicet puerilem, habentem in manu tridentem, et exhibentem scilicet in opere concupiscentiam carnis, et concupiscentiam oculorum, et superbiam vitæ, ut carnem vobis asserant crudam; qui nec scitis Dominum, nec officium sacerdotum ad populum (*I Reg. 11, 12-15*).

§ IV. — *Modicam peccati pruriginem, quæ delectat, consequitur æternum supplicium, quod cruciat.*

Et tibi væ, o superbe Saul, superbe, et invidie persecutor humilis et benigni David: qui cum speluncam ingrederis, ut purges ventrem, parcit tibi mansuetus, exsul et pius; nec ad te necandum **464** manum mittit in te: quin etiam cor suum percutit, eo quod vel oram chlamydis tuæ abscindere præsumpserit (*I Reg. xxiv, 4-6*). Væ tibi, o miser Amnon! Miser, inquam, et miserabilis, qui tam ardenti, tamque fædo sorori tuæ, primo quidem dulci; sed postea ex nomine amaro conglutinaris amore: ardenti usque ad tuam ægrotudinem; fædo usque ad ipsius oppressionem. Denique impleta voluntate fæda et fetida, per operationem fædiorem, et fetidiorem, magis eam odis quam antea amabas; et qui prius pro ejus amore ægrotabas, post eam oculis videre non vales (*II Reg. xiii, 1-15*); quia *omnis homo primum bonum vinum ponit: sed cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est* (*Joan. 11, 10*). Unde ait quis: *Impii vivunt, et sublevati sunt, confortatique divitiis*. Semen eorum permanet coram eis, et propinquior turba nepotum in conspectu eorum. *Domus eorum securæ sunt et pacatæ, et non est virga Dei super illos. Bos eorum concepit, et non abortivit; vacca peperit, et non est privata sætu suo. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, et infantes eorum exsultant lusibus. Tinent tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi; ducunt in bonis dies suos* (*Job xxi, 7 et seqq.*). Ecce bonum vinum, quod primum ponitis vos, qui homines estis. Ecce et amor magnus, quo diligis Thamar, o miser Amnon! Sed quid subdit Scriptura? *Et in puncto*, inquit, *ad inferna descendunt* (*ibid.*). Ecce cum inebriati fueritis, propinatur

A vobis quod deterius est. Ecce et odium magnum, quo habes odio eandem Thamar, o Amnon!

Væ etiam tibi, o perfide Absalon! Quem gravas cæsaries, superfluitas videlicet temporalium: qua etiam suspenderis; suntque tres in corde tuo lanceæ infixæ: concupiscentia videlicet carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitæ, quæ in mundo sunt: et mulus, cui sedes pertransit (*II Reg. xviii*), quia *transit quidem mundus, et concupiscentia ejus* (*I Joan. 11, 17*). Transit namque delectatio; sed manet culpa, et permanet pœna. Transit, inquam, quod delectabat, et manet, quod puniat. Idcirco transit mundus, et muli moritur sessor: quia cadit quidem mundus; sed mundi punitur amator. Projectus es, o Absalon! in foveam grandem: quia demerguntur impii in puteum infernalem. Et congregaverunt, inquit, *super eum, acervum lapidum magnum nimis* (*II Reg. xviii, 17*). Ite, *maledicti, in ignem æternum* (*Matt. xxv, 41*). Ecce acervus lapidum, qui non solum magnus, sed nimis magnus est: quia ibi *nec vermis eorum morietur, nec ignis eorum extinguetur* (*Marc. ix, 45*), ut eorum carnem et ignis exurat, et vermis corrodat: quia vindicta carnis impii, ignis et vermis. Nec in æternum vel illius ustio, vel hujus cessabit corrosio: ut, sicut hic nuaquam voluerunt finire culpam, sic et ibi semper mortaliter vivi, et vitaliter mortui, nunquam finire pœnam.

§ V. — *Terribilis Deus in damnatione reproborum super filios hominum.*

Væ tibi generatio nequam et adultera, generatio mala et perversa! Væ tibi generatio prava et exasperans; generatio quæ non direxisti cor tuum, (*Deut. xxxii, 5*), *et non est creditus cum Deo spiritus tuus!* (*Psal. lxxvii, 8*). Væ vobis, perditionis filii; angeli videlicet et homines pravi! qui abjicientes Deum vestrum, in quo stabiliter esse, in quo clare sapere, quem dulciter amare deberetis, in vestra essentia deficitis, in vestra sapientia, si tamen sapientia, desipitis: in vestro amore amarescitis. Et o quam terribilis es, Domine Deus, in illis! Vigilat namque super reprobos singulos; angelos videlicet et homines, secreta animadversio justiciæ tuæ, projiciens eos a facie tua et a sorte electorum tuorum excludens: æternæ etiam eos oblivioni tradens, utpote *vasa iræ apta in interitum* (*Rom. ix, 22*). Eorum etenim nec diluis mala, nec approbas bona; insuper eorum corda induras, ne ad te convertantur, et in te beatificentur. Quod ideo terribile et horribile est: quia fixum in æternitate, immobile omnino et immutabile est. *O terribilis Deus in consiliis super filios hominum!* (*Psal. lxxv, 5*). O, inquam, terribilis in reprobis! Teque in eos valde terribilem prædicant et bonitatis eorum si quæ tamen est despectio, et pravitatis nulla oblivio, et cæci cordis eorum obduratio. Quorum pravam voluntatem ita moderaris occultus et justus, omniaque suaviter disponens omnipotens

Deus ut quæ contra te injuste ronatur, occulte secundum te disponatur. Quæ et si displicet in eo, quod mala et injusta, placet tamen in eo quod disposita et ordinata est. Moderaris eam, Domine Deus, modis quatuor : vel termino naturaliter collatæ potestatis, vel miraculo **465** temporaliter illatæ possibilitatis, vel obstaculo extrinsecus exhibitæ difficultatis, vel iudicio intrinsecus operantis dispositionis.

§ VI. — *Quadrupliciter voluntatem impiorum moderatur Deus, suavi tamen ac forti consilio.*

Primus modus est, quando naturaliter posse conceditur; secundus, quando idipsum naturale posse subita et occulta virtute tua, sine exteriori impedimento, comprimitur; tertius, quando nutu tuo per alias virtutes extrinsecus obviantes, aliorum voluntates, ne ad effectum venire possint, impediuntur; quartus vero modus est, quando vis tua, Domine Deus, quæ ab intus omni creaturæ præsidet, illas etiam voluntates, quæ contra tuam ortæ sunt, ad perficiendam tuam occulte intorquet. Potest ergo, Domine Deus, mala reprobatorum voluntas in se quidem corrumpi et per proprium vitium resolvi, quod ei aliunde non datur; sed non potest per velle extra se præcipitari, nisi ei via aperiatur. Et cum præcipiti eidem pravæ voluntati qua vult, tu Deus, viam aperis; quodammodo ipsam inclinas: non tamen impellendo, sed permitiendo et non retinendo; nec ei auctor es ruendi, sed ordinator incedendi. Malas itaque voluntates et hominum et dæmonum, quibus tu vis modis et occasionibus sive intus, sive foris, tu Deus omnipotens, et excitas ad volendum, et ordinas ad sustinendum: in quibus profecto et ad ipsas pertinet quod sunt malæ; et ad te, quod sunt ordinatæ. Sed hæc in æternæ dispositio tua tam occulta est, ut ipsas etiam malas voluntates, in quibus est, lateat; quæ ideo suo se putant arbitrio dirigi, quia se sentiunt præter coactionem proprio appetitu moveri. Et quia non impelluntur, non intelligunt, quod diriguntur; et nesciunt se habere coram præcedentem, ut ordinentur; quia non sentiunt retrorsum impellentem ut præcipitentur. Sic sic tu Deus omnipotens terribilis et districtus, impiorum quos ab æterno reprobas, corda induras, eo terribiliter quo immobiliter: iuste quidem; sed occulte. Nam æternitatem reprobationis non potest non sequi perpetuitas damnationis: ut, sicut reprobatum sunt ab æterno, sic et condemnati sint in æternum.

§ VII. — *Cur nesciat homo in hac vita, utrum odio, an amore dignus sit.*

Te igitur, Domine Deus, quam terribilem et districtum reprobis exhibes. Dum eos ita reprobas ab æterno, ut eos punias in æternum! Hei mihi! Quid est hoc, Deus meus? Quid, quæso, est hoc? Interrogo, quid hoc sit: sed interrogare non audeo, quare sic sit. Et quidem quæstio hæc solvi non potest. Stupendo itaque paveo et pavendo obstupesco, et cum admiratione pavida exclamo, et dico: O terribilis Domine Deus in reprobis! Ecce in ira tua deficio et in furore tuo vehementer conturbor. Et quis

A novit potestatem iræ tuæ, et præ timore tuo iram tuam dinumerare? (Psal. LXXXIX, 11.) Quis inter hæc non timeat, quis non terreatur? Quis enim de sua electione securus, quis non de sua reprobatione pavidus? Sunt enim iusti, et sapientes, et opera eorum in manu tua sunt; et tamen nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit; sed omnia in futurum reservantur incerta (Eccles. ix, 1). In futurum, inquit, reservantur incerta; tunc enim certa erunt. Tunc, inquam, certa erunt, quando emendandi nec locus erit, nec tempus. Nunc quidem ex nobis, Domine Deus, sapientes sunt et iusti: sapientes in corde; iusti in opere. Sapientes, quantum ad puritatem conscientiæ; iusti, quantum ad agnitionem famæ; sapientes denique intus ad Deum, iusti foris ad proximum. Et opera nostra in manu tua sunt; et tamen nescimus utrum amore, an odio digni sumus. Domine, inquam, Deus meus; Deus æterne et magne, excelse et intime; Deus fortis et iuste, si te interrogare audeo Majestatem pulvis, quare nos nescimus amore dignos, si nos sinus sapientes et iusti? Et audio quidem te in interiore cordis mei aure respondentem mihi ad hæc: Si sitis, inquis, veraciter iusti, non est necesse, ut amore meo dubitetis vos dignos. Sed non estis veraciter iusti, nisi in meis sitis oculis iusti: nam multoties vestra in conspectu hominum iustitia fulget, et in meo sordet. Et nonnunquam in vobis æterna damnatione iudico dignum, quod dignum **466** mercede æternæ beatitudinis humanum censet iudicium; quia inde mæsse, etiam piacatum, ad iram provocatis, unde vos posse me iratum placare æstimatis. Non ergo mirum si de amore sitis incerti, qui de vestro adhuc estis merito dubii; et si nescitis utrum ad patriam pertingatis, qui adhuc ignoratis, utrum recto itinere tendatis.

§ VIII. — *Nemo de electione securus, et de sui reprobatione nemo non sit pavidus.*

Ilis itaque a te, Domine Deus, auditis, dico et ego: Væ ergo vitæ meæ etiam laudabili, si eam a te sine misericordia contigerit discuti! O Domine terribilis et fortis, qui facis magna et inscrutabilia, et mirabilia absque numero! Si veneris ad me, et non videbo te; et si abieris, non intelligam. Si repente interroges, quis respondebit tibi vel dicere potest: cur ita facis? Deus, cujus resistere iræ nemo potest: sub quo curvantur qui portant orbem. Quantus ergo sum ego, qui respondeam tibi et loquar verbis meis coram te? etiamsi habuero quidpiam iustum, non respondebo tibi; sed te meum iudicem deprecabor. Et cum invocantem me audieris, non credo quod exaudieris vocem meam (Job ix, 11 et seqq.). Quidquid bene egi, damnabile a te iudicatur, si a te sine misericordia discutitur. Hinc propheta, hujus tuæ, de qua loquor, districtio consideratione concussus, ait: Non intres in iudicium cum servo tuo, Domine (Psal. cxlii, 2). Quare etiam secum in iudicium te intrare noluit, subdendo innouit, dicens: Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Et quare omnis vivens?

nenim excepit. Non prophetam primum, non patriarcham egregium, non aliquem apostolum, nec ullum omnino in hac mortalitate propagatum, novit in conspectu tuo iudicandum; si cum eo velles in-

trare in iudicium. Video hæc, Domine Deus meus, Video hæc, inquam, et timeo. Considero hæc et paveo. Cerno hæc et in manibus tuis trepido, o Deus juste et occulte: occulte et juste!

## PARS TERTIA.

### CONSIDERATUR QUAM AMABILIS ET SUAVIS SIT DOMINUS IN ELECTIS.

§ I.—*Filiorum Dei benigna est adoptio: quorum peccata commissi in tempore, non apparent in æternitate.*

Cæterum quam felices tui sunt electi, Domine Deus, Pater omnipotens? quam felices, inquam, sunt, quorum nomina ab æterno, in libro vitæ sunt scripta; et per Redemptorem suum, Filium tuum Jesum, accessum habent per fidem in gratiam istam, in qua stant et gloriantur in spe gloriæ filiorum tuorum, in quorum cordibus diffusa est charitas Dei per Spiritum sanctum, quem donas eis (*Rom. v.*). Quorum etiam spiritui testimonium reddit Spiritus tuus, quod sint filii tui. Si filii, et hæredes; hæredes quidem tui, cohæredes autem Christi. (*Rom. viii, 16, 17*). O beati beatæ prædestinationis illi! O munda æternæ electionis vasa! O sancti, et dilecti! quos diligis in odorem suavitatis, complacens tibi in illis. Quos et benedixisti omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo; sicut elegisti eos ante constitutionem mundi, ut sint sancti et immaculati in conspectu tuo, in charitate. Quos et prædestinasti in adoptionem filiorum, per Jesum Christum in ipso, secundum propositum voluntatis tuæ, in laudem gloriæ, et gratiæ: in qua gratificasti eos in dilecto Filio tuo; in quo habent redemptionem per sanguinem ejus, in remissionem peccatorum, secundum divitiis gratiæ ejus, quæ superabundavit in eis in omni scientia et prudentia (*Ephes., iii, 4 et seqq.*). Quam dulci, Domine, quam miro, quamque suavi eis amore conglutinaris: vocans et colligans, et uniens eos tibi compage æternæ dilectionis insolubili: ita ut nemo eos rãpere possit de manu tua? Miro modo facis eis non solum bona, sed etiam ipsa mala sua eis cooperari in bonum: ut dum tu eorum efficax ubique adjutor vivis, salutis eorum zelator in omni rerum eventu, in omni temporum statu pro eis et cum eis fueris: nihil omnino contra eos esse possit; dum id etiam cum eis et pro eis fuerit, quod contra eos esse visum fuerit. O serenitatis pactum! O fœdus pacis, quod cum eis percutis: facie eis hilari et non fallaci arridens; propitio ac sereno vultu super eos respiciens: oris etiam tui osculo deosculans, mundans eos, 467 coaptans et consummans! Mundans, dico, per veniam peccatorum, coaptans per gratiam meritorum, consummans per gloriam præmiorum: ut tales denique in æternum sint in se quales ab æterno sunt in te.

Cumque una, eademque et electos simul, et reprobos carnis producat corruptio, dissimilis tamen semper et meriti eos, et præmii suscipit mansio; quia et pisces simul cum volatilibus ex eisdem aquis producuntur: cum et pisces in originalis sedis profunditate demergantur, et in aere locum aves sortiantur; et una eademque est terra quæ cum tritico profert zizania, cum triticum horreum suscipiat et zizania ignis exurat. Et ex eisdem parentibus, uno etiam eodemque tempore Esau et Jacob geniti sunt; sed iste quidem diligitur, et ille odio habetur (*Rom. ix, 13*). Sicut enim, cum aliquis ingenuus in servitute et exilio aliquandiu nutritus; cum aliorum relatu suam et ingenuitatem, et libertatem agnoscit, hæreditatem suam omnino contendit studio et conamine apprehendere et se servitute exuere, et inducere libertatem; exilium deserere et ad regnum hæreditarium festinare: ita profecto, ita, inquam, sancta electorum Ecclesia, nata in præsentis exilii et servitutis ærumna; cum per tuam, Domine, inspirationem et ingenuitatis suæ dignitatem, et hæreditatis agnoscit felicitatem, virtute infatigabili insistere non cessat, donec utrumque acquirat. Nulla eos a te peccata elongant, qui, ut mihi videtur, quodammodo nec peccant; eos namque cælestis generatio, æterna videlicet prædestinatio conservat; nec peccare possunt (*I Joan. iii, 9*), quia, si quæ videntur deliquisse in tempore, omnino non apparent in æternitate, quorum peccata dissimulas propter pœnitentiam (*Sap. ii, 24*); eaque tua charitas operit et tegit; et a tuo iudicio abscondit.

§ II.—*Singularis sanctissimæ Trinitatis favor erga electos.*

Isti itaque tibi Domino Deo suo et æternæ essentia innituntur, ut fortes sint; et claræ sapientiæ intendunt, ut sapientes sint; et dulci amori conglutinantur, ut dulces et jucundi, boni et beati sint. Ex te habent esse, quia a te creantur; ex te etiam sapientes sunt, quia et a te illuminantur; in te nihilominus felices sunt, quia te quoque perfruuntur. Nam a te subsistentes, modificantur; te contemplantes, illustrantur; tibi inhærentes, jucundantur: O Pater! O Fili! O Spiritus sanctè! habentes quidem ex te causam naturæ, per te formam scientiæ, in te summam vitæ. In tua igitur, o Pa-

ter! æternitate vigent; in tua, o Fili! veritate lucent; in tua, o Spiritus alme! bonitate gaudent. Te habentes Patrem, et ut sint, auctorem. Et ut sapiant, te Filium, veritatis doctorem. Et ut in beatitudine dulcescant, te Spiritum sanctum, suavitatis intimæ infusorem. Et hic est, Domine Deus, novus homo, a te trino, secundum te trinum creatus: quem renovati spiritu mentis suæ induere quotidie non cessant electi tui, accipientes ex te Patre justitiam, ex te Filio veritatem, ex te Spiritu sancto sanctitatem, ut appareat homo secundum te creatus in justitia et sanctitate veritatis. (*Ephes. iv, 24*).

§ III. — *Pax iis denuntiatur, qui immaculati ab hoc sæculo, cum Deo ambulant.*

Pax igitur tibi, o popule laudabilis! cui Dominus exercituum benedicit. Pax tibi, hæreditas Domini, o Israel! Quæ contendis, sive absens, sive præsens, placere illi: non conformata huic sæculo, sed reformata in novitate sensus tui, ut probes quæ sit voluntas ejus bona, et beneplacens, et perfecta (*Rom. xii, 2*). Pax tibi, vir juste, in generatione tua, o Noe! Qui ad devitandas diluvii inundationes; ne te vel aquæ tempestas demergat, vel profundum absorbeat, arcam ingrederis, quam Dominus de foris includit, in quo confidit anima tua, et in umbra alarum ejus sperat, donec transeat iniquitas (*Gen. vii, 16, 23*). Pax tibi, o senex fidelis! Qui, ut fias in gentem magnam, Ur Chaldæorum deserens, egrederis de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui. Pax tibi, o Sara! Quæ, ne vita vivas mortali, morte mioreris vitali; vitamque habens absconditam cum Christo, in Deo, in duplici actionis simul, et contemplationis spelunca sepeliris (*Gen. xxiii, 19*). Pax tibi, seri patris semen beatum, o Isaac! Qui, etiam apud alienigenas, puteos tam diu fodere non cessas, donec aquam vivam reperias (*Gen. xxvi, 19*). En tibi pax, domum mentis inhabitans vir simplex, o Jacob! Qui fratris cedens iracundiæ, ad ejus minas **468** devitandas, natale solum deseris: et uno de jacentibus lapidibus capiti supposito, post solis occasum, in Bethel, in pace in idipsum dormis et requiescis: ubi etiam charitatis scalam usque ad cælos pertingentem, angelorumque per eam ascensum et descensum, Domini-  
C
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D
D

Pax tibi, o innocens Joseph! Cujus innocentiam tunica commendat polymita (*Gen. xxxvii, 3*). Innocens, inquam, Joseph; innocens et simplex, obediens et patiens, pudicus et benignus: innocens in

vitz conversatione, simplex in somnii revelatione (*ibid.*, 5-9), obediens patris imperio (*ibid.*, 14), patiens usque ad venditionem (*ibid.*, 25-28, 36), pudicus usque ad carcerem (*Gen. xxxix, 7-20*), benignus usque ad injuriæ remissionem (*Gen. xlv, 1-4*). Qui etiam ad extremum mortuus, conditus aromatibus, positus es in loculo, in Ægypto (*Gen. l, 25*), quia nimirum sancta electorum Ecclesia in tenebroso vitæ presentis exsilio, et mundo huic mortuum, et multimodis virtutum odoribus compositum contemplationis fructum, quasi Rachelis primogenitum internæ actionis secreto abscondit. Pax etiam tibi, vir Dei Moyses! Qui, percusso Ægyptio, occiso videlicet in te peccato, per fugam, et malam Pharaonis invidiam, et invidiam evadis malitiam (*Exod. ii, 12, 15*); et puellis a pastoribus supervenientibus defensis, cordis scilicet cogitationibus ab irruentibus phantasiis ereptis, ad aquas earum gregem, id est, bonam earum foves, et nutritis fecunditatem (*Exod. ii, 16, 21*), et fugatis ad interiora deserti ovis, perductis ad intima secreta cogitationibus innoxiiis, a mortiferis pravorum exemplorum calceamentis incensus mentis exuens, transis, ut in terra sancta magnam intuearis visionem (*Exod. iii, 1-5*). Pax tibi, o beata gens Domini! Pax tibi, o popule! *Quem elegit in hæreditatem sibi* (*Psal. xxxii, 12*), qui durum et durum Pharaonis jugum abiciens, Ægyptiorum conventicula deserens: duris nihilominus operibus luti, et lateris ex toto renuntians, per multimoda deserti hujus pericula terram adis repromissam; terram lacte et melle manantem (*Exod. xiii, 5*); terram denique viventium, in qua vides bona Domini (*Psal. xxvi, 13*).

§ IV. — *Singulare trium virorum regnum et adoptio.*

Benedictus sis tu per cuncta sæcula, noster Jesus. Qui, dum populum tuum a peccatis eorum salvum facis (*Matth. i, 21*), habere te nomen ex re ostendis: per quem dat nobis Deus omnem terram, quam daturum se patribus nostris promisit. Et possidebimus eam in sine, atque habitabimus in ea sine sine. Per quem nobis a Deo Patre vera datur pax, nullusque nobis hostium resistere audebit, quando *salvabitur Juda et Israel habitabit confidenter, et quiescet terra a præliis* (*Jer. xxxiii, 6*). Dominus tecum, virorum fortissime Gedcon. Pax tecum, et confortare, qui ad admonitionem angeli et carnes supra petram ponis, et jus desuper infundis. Quæ omnia virga ab angelo percussa ignis de petra exiens consumit (*Jud. vi, 21*), quia per internam inspirationis instinctum et carnis in se opera electi mortificant, et ipsas etiam carnales cogitationes annihilant; ut ipso postmodum eorum actionem prosequente adjuvando, qui prævenit aspirando, per suavem amoris et desiderii sui infusionem, ignem in eis sanctæ compunctionis accendat, qui eorum in ejus oculis holocaustum comedit. Pax et tibi, serve Dei sanctissime Samuel, qui crescis, et

Dominus est tecum; nec cadit ex omnibus verbis tuis in terram (*I Reg. III, 19*). Cujus in tantum fama crebrescit, ut cognoscant omnes a Dan, usque Bersabee quod tu sis fidelis propheta Domini (*ibid.*, 20).

§ V. — *Virorum illustrium catalogus, qui mystica virtutum operacione splenduerunt.*

Pax tibi, fortis, humilis, et benigne David! Fortis ad interficiendum leonem superbix et suffocandum ursum immunditix (*I Reg. xvii, 34, 35*); humilis ad ludendum coram Domino (*II Reg. vi, 5*); benignus ad parcendum, etiam inimico (*II Reg. xvi, 10*). Pax tibi, vir Dei Elia! qui sanctam electorum perfectionem, perfectamque eorum in te sanctitatem ostendis; dum tanto studio maledictam et maleficam Jezabel, mundi scilicet hujus concupiscentiam fugiendo declinas, et ad desertum, assumptis pennis columbx, **469** sub omni festinatione volas (*III Reg. ix, 3*). In Bersabee Juda, tuum dimittis puerum; per confessionis puritatem, et septiformis Spiritus aspirationem, sensum a te abjicis puerilem; et in mentis solitudinis commorans, animæ tuæ mortem exposcis, desiderium habens dissoci, et esse cum Christo (*Phil. i, 23*). Ab internæ etiam inspirationis angelo excitatus ab ignavia somno, pane subcinericio reficeris; quia bonæ operationis humilitate pinguescis, ut in hujus tibi fortitudine per quadragenarium præsentis exsilii tempus ad stabilem æternitatem, et æternam superni montis stabilitatem pertingas. Pax itaque tibi, vir Dei Elia, qui zona pellicea renibus accingeris; quia corporis castitate fulgescis (*IV Reg. i, 8*). Pax, inquam, tibi, et vera pax. Pax certe Domini: quam ipse Dominus et relinquit, et dat (*Joan. xiv, 27*). Pax tibi, qui per contemplationis excessum stas in speluncæ carnis ostio; et spiritus grandis et fortis transit, qui montes et petras conterit: quia in electis suis Dominus et omnem duritiam liquefacit, et altitudinem dejecit. Sed ne ita majestatem scrutaris, ut a gloria opprimaris, vultum tuum pallio operis, dum auræ lenis sibilum audis (*III Reg. xix, 12, 13*). Pax tibi, duplicis Eliæ spiritus possessor, o Elisee sanctissime! duplicis, inquam, spiritus Eliæ possessor (*IV Reg. ii, 9*). Quia qui credit in nostrum Eliam, opera quæ facit et ipse faciet, et majora horum faciet; quia ipse ad Patrem suum vadens Eliseo in terra pallium dimittit: quia cum suis est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Joan. xiv, 12*). Pax igitur tibi, o Elisee! Qui sic Eliam sequeris, sic ejus te ministracioni dedis (*III Reg. xix, 20*), ut patrem mundum et matrem concupiscentiam, non per dilectionem, sed per abrenuntiationem deosculeris, mentis eis dorsum ex toto convertens; Ave eis dicens et ad eos ulterius reverti non proponens.

Et tibi quoque pax, o Isaia egregie! Qui ad præceptam Domini, carnis nuditatem in prædicatione non erubescis, mundanas funditus exuvias deprensens (*Isa. xx, 2*): ut exoneratus terrenis et exocupatus transitoriis, quasi vacuus viator incedens

et idcirco coram latrone cantans, facilius securusque ad cœlestia tendas et æterna. Pax tibi, qui in via David patris tui ambulas, o Rex nobilis Ezechia (*IV Reg. xviii, 5*). Qui ob minas propheticas ad peccatorum tuorum parietem, quem inter te, et Deum tuum construxisti, mentis tuæ faciem vertens, coram eo qui te fecit, deploras quæ fecisti (*IV Reg. xx, 2*): ut ex eadem sacra Scriptura suavem vitæ accipias consolationem, a qua terribilem mortis audivisti comminationem. Quæ quidem vita et nunc in spiritali quietis septenario, et in futuro tibi in beatæ resurrectionis octonario dabitur; quatenus liberatus a peccato, servus autem factus Deo, habeas fructum tuum in sanctificationem; finem vero vitam æternam (*Rom. vi, 22*): quasi septem simul et octo vitæ annos, qui simul quindecim sunt. Pax tibi, o propheta Ezechiel! Qui in ædificio civitatis in monte positæ, et ad austrum vergentis, per sublime vitæ meritum stans, oculos habens ad portam; oculos, inquam, ad portam: ad portam nimirum quæ ducit ad civitatem (*Ezech. xl, 2-6*): ambulans quidem per fidem et desiderans per spem, dans tergum transitoris et faciem æternis; cupiens denique terrestrem in te domum dissolvi, ut ædificationem accipias a Deo, domum non manufactam, æternam in cœlis (*II Cor. v, 1*; *Phil. i, 23*).

§ VI. — *Ejusdem argumenti prosecutio, et fausta apprecatio.*

Pax tibi, o sanctificate in utero, virgo et sacerdos Dei, o Jeremia sanctissime! Quem de lacu lutoso et fumes, et panni levant veteres (*Jer. xxxviii, 12, 13*); quia sanctos Dei ab æterno ad vitam ab ipso prædestinatos, de sordido vitæ præsentis profundo et sacre Scripturæ præcepta et sancta elevant exempla: ut linguam in eis dolosam et sagittæ potentis acutæ, et carbones in ascensu canticorum graduum annihilent desolatorii (*Psal. cxix, 4*). Pax utique et tibi, o puer; sed non puerilis Josia! Cujus memoria quasi mel in omni ore indulcabitur, et ut musica in convivio vini (*Eccli. xlix, 2*); qui statim, ut librum repertum legi coram te audis, prophetissam diligenter et humiliter consulis: nec moraris implere in facto quod scriptum audis in libro (*II Paral. xxxiv, 16*). Et tibi pax, Vir desideriorum Daniel (*Dan. ix, 23*)! qui in medio nationis pravæ et perversæ lucet, quasi luminare in mundo: humilis inter superbos et abstinens inter gulosos. Qui dum de mensa regis Babylonici pollui non vis (*Dan. i, 9*), ad prophetiæ etiam fastigium pertingis; et dum ab eo, quod dulce est **470** ventri, parcis; ad id quod suave est menti conscendis.

Pax vobis, o bone pater boni filii! o bone filii boni patris, Tobia! (*Tob. i, 2*). Et Tobia, qui tam devote, tam prompte in terra captivitatis vestræ Domino deservitis, devote ad Dominum, prompte ad proximum, flentes sedetis, dum recordamini Sion; In salicibus in medio ejus suspendentes organa vestra (*Psal. cxxxvi, 1, 2*), et suspirantes ad decoram civitatem Jerusalem: cujus portæ ex sapphiro, et

inaragdo ædificantur, et ex lapide pretioso : cujus A murorum circuitus ex lapide candido : cujus plateæ sternuntur auro mundo : per cujus omnes vicos cantatur lætitiæ cantus, canticum scilicet cantici, quod est Alleluia (*Tob. xiiii, 21, 22*). Sed quorsum hæc omnia? Quid aggredior, quove progredior? Id aggredior quod nequit perfici : eo progredior quo non potest attingi. Nam mihi, Domine Deus, et sensus deest ad multiplex electorum tuorum meritum comprehendendum, et tempus ad connumerandum. Igitur ut modo his fluem imponam, pax tibi, generatio rectorum, quæ benediceris (*Psal. iii, 2*); generatio, quæ accipis benedictionem a Domino et misericordiam a Deo salutari tuo (*Psal. xxiii, 5*). Pax, inquam, tibi, generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Jacob; quæ et vallem mundi deseris, et in montem Domini ascendis; quæ beatitudinem, ad quam condita es, et per fidelitatem pie credis, et eam per vitæ sanctitatem sollicitate, et perseveranter quærere non omittis.

§ VII. — *Mirabiti dulcedine ac sapore Deus electos suos sic dirigit per temporalia, ut non amittant æterna.*

Hæc te generatio quærit, Domine Deus : quia et eam ad te quærendum excitas, consecrans eam arria tua, et dedicans pignore tuo, et insigniens munere tuo : quam dulciter amaricatam, et amara dulcedine evacuatam, et divisione vitiorum, et ortu virtutum rectæ fidei annulo, et bonæ operationis dotas armilla; ut eam postmodum a terrore horrendi iudicii tui immunem faciat ejusdem et armillæ ostensio, et annuli (*Gen. xxxviii, 18*). Senem tuum, Domine Deus; senem, inquam, tuum David Abisag calefacit (*III Reg. i, 1, 2*) : quia sanctam electorum Ecclesiam contemplatio accendit. Cui profecto Davidi plures ætatum dies habenti, id est, multa virtutum opera possidenti, vestimenta nequeunt conferre calorem; quia cum operiretur vestibus, ut legitur, non calefiebat (*ibid.*). Et quid sunt, Domine, terrena omnia, nisi quædam corporis indumenta? Sed in eis tui omnino non calefuit electi, renuente consolari anima eorum : sed memores sunt tui, et delectantur (*Psal. lxxvi, 4*), et jucundantur interim in abundantie tuæ suavitatis memoria; donec ejusdem suavitatis possint perfrui præsentia. O quam magna multitudo, quamque multa magnitudo dulcedinis tuæ, Domine! Quam nunc quidem abscondis timentibus te, quam et quandoque perficies sperantibus in te (*Psal. xxx, 22*). Et o quam suavis, quamque dulcis es in electis tuis, Domine Deus. Omnia namque non solum bona, sed ipsa etiam mala sua eis cooperari facis in bonum; ut te eos semper et ubique, et omnia quæ circa eos sunt ad eorum salutem disponente, etiam id eis contingat prodesse quod etiam aliquando visum est obesse, idque eis ad felicitatis accedat augmentum quod eis visum est accidisse ad ejusdem felicitatis detrimentum. Eorum siquidem et debilitatem roboras, o potentia Deus! et ignorantium illuminas, o sapientia Deus! et apti-

tudinem eis confers, o benignitas Deus! o, inquam, sapiens et benigna potentia! o benigna et potens sapientia! o sapiens et potens Lenignitas! O Trinitas una et unitas ternæ! O, inquam, Trinitas, et unitas creatrix, Trinitatis et unitatis creatæ robur, lumen et dulcedo; Pater, et Fili, et Spiritus alme!

Considero hæc, Domine Deus meus; considero, inquam, hæc et hilaresco. Video hæc et exulto. Gerno hæc et tantam etiam de me spem concipio, ut et me quoque esse unum ex eis audeam sperare. Hæc namque diligenter intuens, nie quidem, non meis aliquibus intervenientibus meritis, sed sola tua gratuita gratia intra electorum tuorum consortium firmiter spero admittendum, ita ut illam etiam ad me viri sanctissimi audeam trahere sententiam, quam de se, suisque coelectis dixit; eamque de me dico : *Nunc filius Dei sum, et necdum apparuit, quod ero. Scio quia, cum apparuerit, similis ei ero : quoniam videbo eum, sicuti est. (I Joan. iii, 2.)* Et unde mihi, Domine, ista spes; ut me tantillum, et talem, audeam sperare 471 tili similem futurum? Procul dubio, ex incomprehensibili amoris dulcedine, quo nos tam gratuito, tamque stabiliter amplecti dignaris. Unde et animam meam per contemplationem beneficiorum multimodorum, a te mihi multimode collatorum, ad laudem tuam incito et dico : *Benedic, anima mea, Domino, et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus. Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu vitam tuam : qui coronat te in misericordia et miserationibus. Qui replet in bonis desiderium tuum : renovabitur, ut aquilæ juvenus tua. Faciens misericordias Dominus, et iudicium omnibus injuriam patientibus. Notas fecit vias suas Moysi : filiis Israel voluntates suas. Miserator et misericors Deus : longanimis et multum misericors. Non in perpetuum irascetur : neque in æternum comminabitur. Non secundum peccata nostra fecit nobis : neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quoniam secundum altitudinem cæli a terra, corroboravit misericordiam suam super timentes se. Quantum distat ortus ab occidente : longe fecit a nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur Pater filiorum : misertus est Dominus timentibus se (Psal. ciii).* Et quam apta similitudo! qualis pater erga filios suos, talis ipse erga electos suos.

§ VIII. — *Ex incomprehensibili consilio eos quandoque deficere permittit in via, quos eligit Deus hæredes in patria.*

O Domine Deus! Quam non solum ineffabilis, sed quam incomprehensibilis multa magnitudo et magna multitudo dulcis amoris et stabilis; quo simu. conglutinamini tu et electi tui, electi tui et tu! Talis mihi, Domine, in hoc contemplationis genere videris apparere electis tuis, qualis apparere solet rex aliquis præpotens et dives, quando privata hora in privato thalami sui loco, omni tribulatione sedata,



omni postposita molestia, omni cura et sollicitudine omissa, cum dilectissimis uteri sui filiis in omni tripudio amoris et gaudio lætatur et gaudet, jucundatur et ludit. Ubi nimirum eo serenior et quietior, eo suavior et dulcior se habet: quos solos cum omni gaudio intuetur, quos super omnia diligit; in quibus nihil intuetur quod non diligit. In quibus et si quid forte intuetur quod non diligit, ipsos tamen ideo minus non diligit. Talem certe, Domine: talem, inquam, videris mihi exhibere te electis tuis, quibus te ostendis tam suavem et dulcem; tam quietum et amabilem; tam benignum et tractabilem; tam compatiens et sollicitum; tam hilarem et lætum; tam modestum et pacificum; tam misericordem et tranquillum; tam serenum et blandum; tam clementem et piū; tam bonum et jucundum; qui tibi tam tenaciter ab æterno inhærent, ut a te in æternum nequeant avelli. Nulla eos a te peccata separant, quibus ad omnem sufficit iustitiam te solum habere propitium, cui soli peccaverunt. Sunt enim de hac re testes innumeri, ad quam confirmandam sententiam de multis ad medium paucos producam.

Scimus profecto, quia frequenter legimus, quod David, mucrone quondam concupiscentiæ transfusus, alienam conjugem concupivit et abstulit: cujus etiam virum ad cumulum culpæ crudeli fraudulentia et fraudulenta postmodum crudelitate interfecit. Et qui prius in exilio positus, persecutori parcere novit (*II Reg. 11, 2, 3, 4*), nunc ad regnum sublatus, egregium etiam cum damno sudantis exercitus militem exstinxit. Sed visitas eum, Domine; visitas, inquam, per prophetam tuum. Visitas eum, ne pereat, percutiens et sanans; verbis in eum minacibus sæviens; occidens et vivificans; salubriter eum concutiens et noxiam in eo securitatem perturbans, et per terrorem flagellans: cui quidem irascaris, sed irascendo hilarescis; comminaris, sed parcis; arcum tendis, sed ad vulnus infligendum sagittam non emittis; ut et culpæ suæ immanitate confusus, et horrore tui iudicii territus, vulnus suum sentiat et ostendat. Sentiat per pœnitentiam, ostendat per confessionem: ut et semetipsum pœnitendo arguat, et ore proprio confitendo dicat: *Peccavi Domino (II Reg. 11, 13)*. Istam, Domine, ab eo vocem audire desiderasti; ideo tam clamose ad eum in propheta tuo clamasti; ut et ipse audiret vocem post tergum monentis, et tu post te audires ab eo hanc vocem magnæ commotionis: *Sed ecce repulisti, et destruxisti eum, Domine; iratus es et misertus es ei: commovisti David, et conturbasti eum: sana 472 contritiones ejus, quia commotus est (Psal. 119, 5)*. Appone, Domine, vulneri suo, quod tibi tam humiliter ostendit, efficacem remedium et sufficientem medicinam; et responde ei per prophetam tuum: *Domine transtulit a te peccatum tuum, non morieris (II Reg. 11, 13)*. Maria quoque Magdalena septem dæmonibus, universis scilicet vitiis plena fuit; sed quantumlibet Pharisæus exhorreat, quantumlibet

A improperet, plus apud eam pius, et mansuetus Jesus pascitur intus quam apud Pharisæum foris (*Luc. vii, 44*). Magis Mariæ osculis et lacrymis delectatur quam ullis Simonis obsequiis. Petrus etiam apostolus et ipse peccatum peccavit grande coram te, ter etenim negavit te. Sed non timeat, quia non peribit. Nam eum ad pœnitentiam pius pater Jesus excitavit aspectus. *Respexit, inquit, Petrum Jesus, et egressus flevit amare (Luc. xxii, 61)*. Amare flevit quod timide negavit. Celebrata etiam resurrectionis tuæ gloria, vocatur ab angelo ex nomine, ne desperet ex negatione. Ter eum te facis confiteri, ut quod terna sœdavit negatio, terna mundet et abluit confessio.

§ IX.— *Vas electionis Apostolus in prototypum datur.*

B Et de Paulo quid dicemus? Jam a te vas electionis dictus est, quando adhuc discipulus tuus Ananias ad eum accedere trepidavit (*Act. ix, 15*). Sed venisti, Domine Jesu, in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum, ut de se sentit, ipse primus est. Sed ideo misericordiam consecutus est, ut in ipso ostendas omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt tibi in vitam æternam. Jam tibi servit, Domine Pater, in Spiritu suo, in Evangelio Filii tui; jam ei vivere, *Christus est, et mori lucrum (Phil. 1, 21)*; jam exercetur in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter (*II Cor. xi, 23*). Jam virgis cæditur, jam lapidibus obruitur, naufragium patitur, in laboribus versatur et ærumna, in vigiliis multis, in fame et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate. Usque ad hanc horam et esurit, et sitit, et nudus est, et colaphis cæditur, et instabilis est, et laborat operando manibus suis. Maledicatur et benedicatur; persecutionem patitur et sustinet, blasphematur et obsecrat. Tanquam purgamentum hujus mundi factus est, omnium peripetema usque adhuc (*I Cor. iv, 11, 13*), et pro eorum denique spirituali vita non semel, sed quotidie moritur, quorum primus corporalem mortem incessanter sitiēbat. O mutatio dextræ Excelsi! (*Psal. LXXVI, 2*) Et unde, Domine Deus tanta talisque, tam magna videlicet tamque subita in electis tuis mutatio vitæ, nisi ex stabili beatæ et beatificantis prædestinationis, qua eos diligis et eligis, eligis et diligis æternitate? Nam quos prædestinasti, hos et vocasti; et illos et justificasti; quos autem justificasti, illos et magnificasti (*Rom. viii, 30*). Si igitur pro eis tu es, imo quia es: quis contra eos erit vel esse poterit? (*ibid. 31*.) In omnibus quæ eis accidunt, superiores locum obtinent; in omnibus plene superant propter te; et per te diligis eos, qui diligis, inquam, eos in odorem suavitatis.

§ X.— *Deus filii regni sui iratus, misericordiæ tamen recordatur.*

Qualem enim pater aliquis peccanti se exhibet filio, quem ob suam a se superbiam expellit; quem cum in sua videt obstinatione perdurare, occulte ad eum matrem transmittit, ut non quasi ab ipso

missa, sed quasi per semetipsam materna videatur pietate adducta: quæ veniens, primo quidem eum de peccato corripit, sed magis de rebellionē redarguit, et suæ iniquitatis cognitionem ei infundit; patrem vehementer iratum asserit; se tamen, si humiliter satisfacere de præterito et plene cavere voluerit de futuro, inter ipsum et patrem mediatricem et pro eo interventricem fore, atque patri eum ex toto reconciliaturam promittit; cuius prædictus filius et minus territus, et promissionibus allectus, maternis tandem consiliis acquiescens, Patris pedibus humiliter provolvitur, de transactis postulat remissionem, de futuris pollicetur emendationem; cui pater primo quidem tristem faciem ostendit, ut per tristitiam vultus animus corrigatur delinquentis; sed dum plenam ejus pœnitentiam de præterito et humilitatem de præsentī, et firmum agnoscit propositum de futuro, mox omni sedata tristitia, eum suaviter amplectitur, dicitur 473 osculatur, culpam remittit, omnemque perturbationem deponens, imo, ut verius dicam, nullam omnino perturbationem deponens, quia nulla prorsus erat, sed magis serenitatem ostendens, quæ magna erat: et si forte perturbationem deponens, perturbationem certe deponens, quæ solummodo apparebat, sed non erat; et serenitatem ostendens, quæ magna quidem erat, sed non apparebat, in pristinam enim paternæ dilectionis familiaritatem suscipit; imo non suscipit, quia eum ab illa nunquam ejecit, sed quasi suscipere se ostendit: talem, Domine, te tuis exhibes electis. Tu namque pater peccantem a te filium expellis; quando electum quemlibet, quem voluntarie genuisti verbo veritatis (Jac. 1, 18), ob reatum suum, quantum ad ejusdem reatus immanitatem attinet, a te jure debere expelli ostendis. Sed hic filius tuus, Domine, non solum in peccatum cadit per fragilitatem; sed in eo nonnunquam per consuetudinem jacet, quia in nobis quidem et ex nobis habemus ut possimus in peccatum cadere; sed ex nobis non habemus ut possimus resurgere. Postquam enim semel nomina deserentes justitiæ, ex spontanea voluntate ad tortitudinem prolabimur culpæ, non solum ex nobis non habemus, ut ad justitiæ quam reliquimus rectitudinem redire valeamus: sed ipsa etiam nostra pravitas exigit ut tuo funditus destituti auxilio, etiam ad deteriora labi permittamur. Quia si etiam justus, conversus a justitia, fecerit iniquitatem sicut per prophetam tuum comminaris, pones offendiculum coram eo (Ezech. 11, 20); ut qui sponte a justitiæ culmine corruit, nisi statim per pœnitentiam redire festinet, justo, sed occulto judicio tuo cæcatus juveniat ut adhuc gravius impingat.

§ XI. — *Divinæ gratiæ erga electos singulare præsidium.*

Sed constat quod omnes in peccatum cadimus et quod nemo prorsus, o Deus misericors, et clemens, potest salvari, si neminem a te post peccatum contingeret visitari. Mittere non dedignaris ad hunc, de quo loquor, Filium tuum, quamvis ipse indignus

ait, matrem suam, gratiam scilicet tuam: quæ ei per inspirationem internam reatus sui cognitionem infundat, quam gravis sit dicat, tuum ei iracundiam ostendat, tui etiam judicii districtiōnem describat, æterna eum damnatione dignissimum judicet; et ne in desperationis mergi possit profundum, si per plenam pœnitentiam redire voluerit, se velle pro eo apud te intercedere et tuam ei misericordiam se impetrare et velle, et posse promittat, duritiam suam liquefaciat, timorem sedet, elationem humiliet, consoletur pusillanimitatem ut modis omnibus modo comminatio pœnas inferni, modo pollicendo gaudia regni, modo infundendo spem veniæ, ad suam tandem eum consilium ex toto pertrahat, quatenus sic tuus, o Domine, filius per allocutionem maternam culpæ suæ agnitione confusus, timore suæ perditionis territus, tuæ pietatis confidentia animatus, collectis demum fidei et spei viribus, et contra semetipsum cum quadam rixa pacifica erectus, surgat et vadat ad te Patrem suum, et dicat tibi: *Pater peccavi in coram, et coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus* (Luc. xv, 18), sicque ablato duritiæ lapide, ad hanc quam in ejus corde immitis vocem magnam, vivificetur Lazarus; nec solum vivificetur, sed etiam veniat foras (Joan. xi, 45). Vivificetur per pœnitentiam, veniat foras per confessionem; ut tunc demum a prælati sanctæ Ecclesiæ, tuis videlicet discipulis solvatur et in riam justitiæ abire sinatur. Quem cum talem intueris, ei Domine, statim hilarescis et placaris; imo nec hilarescis nec placaris, quia ei nec iratus eras nec perturbatus; sed ei te hilarem et placatum ostendis in interna sua contemplatione, cui etiam nunquam non ut hilaris, nunquam non ut placatus es in æterna prædestinatione.

§ XII. — *Liber prædestinationis scriptus ab æterno conservat inscriptos in æternum.*

Palam itaque, Domine, serva electos tuos, te habes, qui idem et eodem semper modo existens, nec eis irasceris ad damnationem, quando a te per peccatum recedunt; nec eis placaris secundum aliquam quæ in te esse aut tibi accidere possit, de eis lætitiæ novitatem, quando ad te per pœnitentiam, et inspirante, accedunt; sed stabile et immobile in te stat æternæ tuæ electionis propositum; ut, juxta quod scriptum est, etiamsi peccant, sint tui; et si non peccant, apud te sint computati (Sap. xv, 2). Non enim eorum cassatur prædestinatione. quando ad peccatum corruunt, ut desinat esse ex toto vel etiam desinat quod fuit; nec innovatur, quando ad justitiam surgunt, ut reincipiatur quod esse desiit. Sed invariabilis omnino, 474 et immutabilis est, quæ sicut est ab æterno, sic est et in æternum; quia nec incipit per principium, nec desinit per finem. Ipsi vero variabiles et mutabiles in præsentis vitæ exsilio sunt: ut modo peccent et digni sint pœna; modo peccatum deserant et ad justitiam currant, et digni sint gloria. Nec aliter eis, quantum ad te, tu sentis, quando peccatores; aliter quando justī sunt: licet

ipsi, quantum ad se, alii in peccato, alii in justitia sint. Ab æterno siquidem a te prædestinati sunt, ut beati sint et ut beati sint in æternum; nec tamen prædestinati sunt, ut sint beati ab æterno, quia nec sunt ab æterno. Et si ab æterno sunt, non in se, sed in te, qui solus ab æterno in te es. Ab æterno sunt in te, inquam, in quo etiam ab æterno omnia sunt, antequam in se sint; quia nunquam aliquid cogitasti; nec aliquid cogitabis quod prius non cogitasti; nec aliquid scivisti vel scies quod prius non scivisti; nec aliter quam prius, quia coæterna tibi Sapientia, o Pater! a te genita, a pleno plena, nec addiscere aliquid potest quod prius nescivit, nec oblivisci quod prius scivit. Non tamen de te proprie dico prius vel posterius; in quo nullum penitus cadit tempus: quod plene scio, quia sicut invariabilis es effectum, sic et cogitatu. Nihil enim in te non tuum: et, ut aliquid expressius dicam, nihil in te non tu. Ideoque quia tu æternus es, nihil in te non æternum est. Unde fit ut in æternum verum sicut illud verbum bonum et suave quod semel, id est, ab æterno super electis tuis locutus es; quia sicut in libro beate prædestinationis scripti sunt ab æterno, sic in eo scripti sunt in æternum. Et quamvis ipsi in hoc mutabilitatis suæ statu alii aliquando in se sint quam coram te in illo libro sunt, tu tamen eos, quantum ad te, non alios coram te vides quam quales eos in illo libro vides, quia ille liber tu ipse es. Et idcirco, quantum ad se, peccare quidem possunt et multoties peccant; sed nullatenus peccare possunt et usque ad mortem, nec in peccato vitam finiunt; quia a te ad vitam prædestinati sunt; nec mortis vel pœnæ, sed vitæ sunt filii et gloriæ.

§ XIII. — *Peccandi impossibilitas, ex mente dilectissimi apostoli, in electis cum gaudio perpenditur.*

Et sic illa, ut mihi videtur, B. Joannis impletur sententia: *Quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat et non potest peccare, quia generatio cælestis servat, et malignus non tangit eum* (1 Joan. III, 9; 1 Joan. v, 18). Quam dulcis sententia hæc fidelisque sermo et omni acceptione dignus, et electis, si tamen se scirent esse electos, valde diligendus. *Omnis, inquit, qui natus est ex Deo, non peccat.* Quid quæso est hoc? *Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat.* Nunquid ex Deo nati non erant propheta David, apostolus Petrus, Vas electionis B. Paulus et quæ optimam partem elegit, Maria? (Luc. x, 42.) Plane ex Deo nati erant. Et nunquid non peccaverunt? Nunquid non in adulterio David peccavit et homicidio? (1 Reg. xii, 3.) Nonne Petrus negavit Dominum (Luc. xxii, 61), et Ecclesiam Dei persecutus est Paulus? (1 Cor. xv, 9.) Nonne septem dæmonia Maria habuit (Matth. xvii, 9), id est non aliquibus, sed universis vitiis plena fuit? Quomodo ergo non peccaverunt qui talia operati sunt? Qui tamen ex Deo nati sunt et in æterna modo gloria cum Deo sunt? Et hæc omnia fecerunt, et tamen non peccaverunt. Et si peccaverunt, non peccant; quia etsi quæ commiserunt in tempore, charitate

A Patris eorum operiente multitudinem peccatorum, ea quæ commiserunt non apparent in æternitate. Et ideo beatus fortassis Joannes non ait: *Omnis qui natus est ex Deo, non peccavit, sed: Omnis qui natus est ex Deo, non peccat; ut evidenter ostendat peccata electorum, licet, quantum ad tempus, præterita, non tamen, quantum ad æternitatem esse præsentia.* Quod cum ita sit, quid sibi vult hoc, quod verbum interposuit impossibilitatis, et non potest, inquit, peccare? Verum est omnino, verum est hoc; quia omnis, qui natus est ex Deo, non potest peccare. Quia sicut reprobis esse nullatenus potest qui electus est ab æterno, ita operari qui iam nullatenus potest in tempore, quod in eo duret usque ad finem, et pro quo reprobetur in æternum. Et idem qui hæc loquitur, Joannes, quare omnis qui natus est ex Deo peccare non possit consequenter ostendit; *quia generatio, inquit, cælestis servat eum.* Hæc namque causa est quare qui natus est ex Deo peccare non potest; quia generatio cælestis servat eum. Cælestis etenim generatio æterna prædestinatio est: quæ, quia cassari omnino non potest quin prædestinatum sit in æternum quod in ea prædestinatum est ab æterno: ideo nimirum non inconvenienter dicitur eadem generatio cælestis, æterna videlicet prædestinatio servare eos, quos ad vitam prædestinavit. Nec solum, ut non peccent; sed etiam ut **475** peccare non possint, quia ut superius dictum est peccare non possunt usque ad mortem, ut digni sint damnari post mortem. O dulcis, quam B. Joannes protulit, sententia! *Omnis, inquit, qui natus est ex Deo, non peccat, et non potest peccare: quia generatio cælestis servat eum* (1 Joan. v, 18). Et hanc, ut puto, sententiam sine cessatione decantarent electi, si sine omni ambiguitate se scirent esse electos. Sed non expedit, Domine Deus, quibusdam eorum, ut plenam certitudinem in hac vita suæ habeant electionis; sicut nec quibusdam reproborum ut reprobationis: ne et illi, se plene scientes electos, per nimiam securitatem in bono opere nimis tepidi sint; et isti, ex toto se videntes reprobos, ob desperationem in mala operatione nimirum erga electos, audaces sint et crudeles. A te itaque, Domine Deus, electi tui nullis prorsus eventibus possunt avelli. Considero igitur, Domine, hæc et cum gaudio obstupesco: cerno hæc et cum exultatione admiror: intueor hæc et cum admiratione læta et lætitia admirabili in hæc verba exclamo: *Quis sibi sapiens, et custodiet hæc, et intelliget misericordias Domini?* (Psal. cvi, 45.) *Misericordia tua, Domine, ab æterno, et usque in æternum super electos tuos, timentes te* (Psal. cii, 47); *qui in hac terra deserta et invia sic in sancto apparent tibi, ut videant virtutem tuam et gloriam tuam* (Psal. lxxii, 3).

§ XIV. — *Exteriorum quinque sensuum de Conatore, omnium brevis symphonia.*

Ecce, Domine Deus meus, ecce quantum mihi a te, et aspirando me præveniente, et adjuvando

prosequente, concessum est, investigavi te, et inquisivi. Investigavi, irquam, et inquisivi te, et investigans et inquirens, jam ex parte aliquantula inveni te. Sed ubi inveni te? Ubi inveni te, Domine Deus meus, virtus mea, et lumen oculorum meorum (*Psal. xxxvii*), decor cordis mei et suavitas animæ meæ, decor non marcescens, et suavitas non fallax? Ubi inveni te? Ecce enim ut, quæ disputatione proluxa superius dicta sunt, recordatione compendiosa repetam, omnia quæ in hoc mundo, de hoc mundo quinque corporis mei foribus se offerunt et offerendo se inferunt, studiosissimus explorator circuivi: omnia formata quæ corporeus attingit aspectus; omnia sonora quæ capit auditus; omnia odorifera quæ agnoscit olfactus; omnia sapida quæ percipit gustus; omnia palpabilia quæ discernit tactus, diligens inquisitor perambulavi. Omnia, inquam hæc, te duce, prout potui, scrutatus sum; sed horum omnium nihil te esse comprehendendi. Hæc enim omnia, singula in genere suo voce magna et clamore valido responderunt et dixerunt mihi: Non sumus Deus tuus nos, quære eum supra nos.

§ XV. — *Sensuum interiorum cum aliis animalibus senaria dos communis est.*

Deinde his omnibus relictis, de quibus brevem modo mentionem feci, has quinque carnis meæ januas occludens, hæc omnia a me, quantum potui, excludens meque intra me includens, ad intueendum meipsum me excitavi et inveni me vivere et vivificare, sentire et sensificare, cogitare et velle. Hanc itaque senariam idem mihi vidi inesse, quia vivo et vivifico; sentio et sensifico, cogito et volo. Sed hanc mecum secundum aliquem modum communem, habent etiam brutorum animantium spiritus; quia vivunt et vivificant, sentiunt et sensificant, cogitant et volunt.

§ XVI. — *SS. Trinitatis imago in homine impressa elucidatur.*

Unde etiam instans adhuc importune, opportune ascendi post hæc omnia, et intravi ad me. Ascendi superius ad me superiorem, intravi interiorius ad me interiorem. Hæc omnia namque in me: sed magnum quiddam et præclarum quiddam in me inveni his omnibus et sublimius, et interiorius. Sublimius propter dignitatem, interiorius propter subtilitatem. Et quod illud est? Sapientia qua sapio. Datum namque mihi est, Domine Deus, à te sapere, quod cæteris quæ creasti animantibus a te datum non est. Scio igitur, Domine Deus. Et quid scio? Scio me esse. Neque enim scirem, nisi essem qui scirem. Sed sum et scio quod sum. Itaque scio me esse, nec solum scio me esse; sed etiam scio me scire me esse. Igitur et existendo scio, et sciendo existo; quia et existo sciens, et scio existens. Et vidi, Domine, quod hæc bona mihi sunt; bona, inquam, et bona valde; quia longe **476** mihi melius est esse et sapere quam non esse nec

A sapere. Ideoque placet mihi essentia mea, et approbo et amo essentiam et sapientiam meam. Et vidi hæc tria esse in me: essentiam, scientiam et amorem. Essentiam primum, et de essentia scientiam; amorem vero nec de sola essentia, quia non solum essentiam amo; nec de sola scientia quia nec eam solum amo; sed de essentia simul et scientia, quia essentiam simul et scientiam amo. Æqualiter itaque de utraque est, quia etiam æqualiter in utraque est. Et miro modo, te illustrante me, o lumen cordis mei. Deus meus deprehendi quamdam trinitatem esse in me: essentiam videlicet, scientiam et amorem: nullumque istorum alterum vidi esse istorum; nec esse scilicet, scire vel amare: nec scire *quisquam videtur*, amare vel esse; nec amare, esse vel scire: quia aliud mihi est esse, aliud scire aliudque amare; cum tamen ego non nisi unus spiritus sim qui existo, scio et amo. Et hoc modo trinitas in me manet et unitas non recedit. Trinitas: essentia, scientia, amor. Essentia, inquam, sciens et amans: scientia amans et existens: amor existens et sciens. Unitas: quia non nisi spiritus sum unus; non nisi una substantia spiritualis. Cumque hoc modo in me trinitas, et unitas sit, sic, te illuminante me, o Domine Deus! in unitate trinitatem discerno; quod in trinitate unitatem non divido.

Et hoc modo video in me imaginem tuam, ad quam fecisti me: et te secundum aliquem modum video in hac imagine. Nondum plene te video in ipsa re, hoc est speculum per quod te video in ænigmate, nondum facie ad faciem (*I Cor. xiii, 12*). Speculum quidem per quod te video cor meum est: si tamen sic extersum, tamque clarificatum et purificatum a te fuerit, ut evidens in eo vultus perspici possit. Itaque quandiu sibi vel a dorso vel supra verticem es, in hoc quidem, prout mihi concedere dignaris, te intueor speculo, nondum vero in teipso. A dorso namque et super verticem mihi es; quia et a te aversus, et tibi diversus sum. Tu etenim justus es et ego injustus; et sic sumus aversi. Tu beatus es, ego vero miser, et sic sumus diversi. Igitur aversus sum a te per injustitiam, diversus vero per miseriam. Ibi fœdatus sum per culpam, hic afflictus sum per pœnam. Itaque quandiu in obscuro et ærumnoso sæculi præsentis degens exsilio, nec ante te ab omni peccato alienus sto per meritum vitæ; nec ad te ab omni miseria liberatus ascendo per præmium gloriæ: luce gratiæ tuæ illuminatus videre quidem te possum, sed in speculo meo: nondum in teipso intueri te possum: sed in imagine, nondum in ipsa re. Nunc, inquam, cognosco te; sed ex parte. Cumque venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. Igitur aperio speculum hoc et ex parte aliqua video te. Video, inquam, te; qui mihi et a dorso et super verticem es: quem mihi et a dorso primi hominis culpa et supra verticem, quæ ex eadem culpa et per eandem culpam emersit, posuit miseria.

§ XVII. — *In una Deitatis substantia altius inquiritur A a te gubernari et a nulla omnino creatura, quantus personarum processio et differentia.*

Video itaque, quia es, quia sapis, quia amas, o stabilis essentia! o clara sapientia! o amor dulcissime! o, inquam, essentia sapiens et amans? o sapientia amans, et existens! o amor existens, et sapiens! Et si aliquid istorum prius, et aliquid posterius profero ore, tamen ibi nihil prius, nihilque posterius credo corde. Et tribus admonitus ut aliquid hæc tria possent dici, ea personas nominavi, sed quia unum quid, hæc tria vidi, easdem tres personas, unam substantiam credere non omisi. Sicque discrevi quæ tria erant personaliter, ut eadem tria constiter unum esse substantialiter. Rursum quia vidi in te, Deo meo trino et uno, et trino esse et id quod a nullo, et id quod ab alio; et id quod ab utroque: essentiam videlicet a semetipso, cui idem est esse quod est: sapientiam ab essentia et ab utraque amorem: deprehendi, Domine Deus, gratiæ tuæ luce illustratus esse te Deum meum gignentem, esse genitum, esse et procedentem: gignentem genitum; genitum a gignente; procedentem nec a solo genito, sed a gignente simul et genito. Et ut sublime et profundum, præclarum et magnum hoc, quod te mihi irradiante, per fidem concepi in corde, etiam per verbum proferrem ore, a sublimi extasi mentis descendi ad strepitum oris, ubi verbum et incipitur et finitur. Et mutaavi ab usu humano verba quædam, quia homo sum et humana me necesse est verba formare; et vocavi gignentem Patrem, quia patris est gignere; et genitum vocavi Filium, quia filii est gigni; et deprehendi nec Filio Patrem priorem, nec Patre Filium posteriorem, quia utrumque vidi æternum; Patrem Filio, et Filium Patri coeternum, quia Pater nullatenus posset esse æternus Pater, nisi æternus ejus esset Filius, cujus ab æterno esset Pater: nec Filius æternus posset esse Filius, nisi æternus ejus esset Pater, cujus ab æterno esset Filius: quia Pater Filii Pater, et Filius Patris est Filius. Cumque utrumque, Patrem videlicet, et Filium scirem esse spiritum, quia uterque Deus est et spiritus est Deus, et utrumque nihilominus scirem esse sanctum, tertiam tamen in Trinitate personam, procedentem scilicet, vocavi specialiter Spiritum sanctum; quia eum utriusque, Patris videlicet et Filii deprehendi in una eademque Deitatis substantia gluten esse firmum, fœdus forte, nexum suavem, amorem dulcem, spirantem et manantem ab utroque, æternum, ab utroque æterno, Spiritum Patris et Filii: Filii, Patris Filii: Patris, Filii Patris.

§ XVIII. — *Deus supra omnia, subtus omnia, intra omnia, extra omnia demonstratur.*

Et vidi te esse supra omnia, subtus omnia, intus omnia, extra omnia. Supra omnia, sed non exaltatum; subtus omnia, sed non substratum; intra omnia, sed non inclusum; extra omnia, sed non effusum. Hoc enim tibi est esse te supra omnia, omnia

es, ex toto posse te comprehendi; quia capere te creatura tua rationalis, quantum per dignationem tuam, ei cognitionem pariter et dilectionem infundis, potest, sed quantus es, omnino non potest: sed tamen non exaltaris, quia quantumcunque caperis in teipso non grandescis: quia te quidem capiens major fieri potest, et quanto magis te per cognitionem et nunc capit, tanto major efficitur; sed tu prorsus major fieri non potes. Et hoc tibi est esse te subtus omnia, omnibus te dare, ut subsistant: quia qui omnibus quæ non erant, dedisti ut essent, ipse etiam omnibus quæ sunt, das ut maneant. Sed non substerneris: quia in hoc non laboras, nec oneraris, vel fatigaris; qui sicut, quando omnia creasti, non potuisti crescere, ita etsi omnia quæ creasti, funditus esse desinerent, non posses in aliquo decrescere; quia nec proficere vales, nec deficere, nec aliquid vel antiquum amittere, vel novum assumere. Hoc etiam tibi, esse te infra omnia, ab omnibus creaturarum naturis, eis a te, a quo creatæ sunt, mirabiliter insertis, clamore valido clamitari et quasi voce magna indesinenter prædicari quidem quod sis, sed non includeris; quia nec per eas, nec ab eis definiri potes, quantus sis. Sed et hoc denique tibi est, esse te extra omnia, a nulla prorsus mente posse, quantus es, comprehendi; sed non effunderis, quia tibi soli ex toto totus notus, qui in te stabiliter totus es; nec dispergeris, ut colligaris; nec excluderis, ut intus admittaris. Hæc omnia, Domine, a te illustratus, vidi; sed vidi in speculo tuo, non in teipso; in parte, non in plenitudine; in umbra, non in veritate; in figura, non in corpore; in similitudine, non in facie; in fide, non in specie; in imagine, non in ipsa re.

§ XIX. — *Humanæ mentis hebescit acies, scrutantis abyssum divinitatis.*

Et qualem te, Domine Deus, in hoc contemplationis genere invenimus? Omnino incomprehensibilem. Quid enim hic inveni, nisi non posse me omnino invenire te? Hic itaque hujus contemplationis meæ est fructus; quia jam scio quod nescio; nec solum scio quod nescio; sed scio etiam, et quod scire non possum, et quod non nescire non possum. Et quidem, Domine, non modicum hic profeci, qui jam plene scio non posse me hic non deficere, ubi mihi quidem proficere est, non solum scire me deficere; sed etiam scire me non posse non deficere: ut, si et ignorem, mecum sit ignorantia mea. Nam miro modo etiam te dum non comprehendo, hic te comprehendo; non quia te comprehendo, sed in eo quod te non comprehendo, quia meum[me non ?] solum te non comprehendere, sed etiam nequaquam posse me te comprehendere plene video. Tunc enim quodammodo video quam magnus sis, quando plene video non posse me videre quam magnus sis. Unde et admirari compellor, et venerari quod penetrare nequeo vel scrutari, et in hæc verba prorumpere:

*Mirabilis facta est scientia tua ex me; confortata est, et non potero ad eam* (*Psal. cxxxviii, 5*). Ecce Domine, te me ducente, ad tuæ incomprehensibilitatis agnitionem perveni. Non quia eandem ac tuam incomprehensibilitatem **478** agnosco; sed quia me esse, non posse agnoscere, plene agnosco. Et quomodo fieri poterit quod ibi furer, ut veniens mihi aliquid mecum deferam? Et quid, Domine, de agnitione tuæ deferam incomprehensibilitatis, nisi stuporem admirationis? Stupeo itaque et admiror te; qui quidem valde mirabilis es in his quæ fecisti, sed longe mirabilior et, ut ita dicam, mirabilissimus ipse, qui fecisti.

§ XX. — *Sic homo mundum universum accepit in fomentum necessitatis, ut post hæc reciperet consummationem felicitatis.*

Hujus itaque clarissimi luminis immensitate reverberatus, divertio quidem me ad te; sed in alio quodam contemplationis genere, et qualis sis alibi requiro, quem in temetipso omnino incomprehensibilem invenio. Et invenio certe; quia inter omnes quas condidisti creaturas, de rationali maxima tibi cura est, cui magna quadam tuæ gratuitæ gratiæ prærogativa tuisque cognitionem dignanter infudisti: quam, dum ad æternitatem stare voluisti, ad imaginem et similitudinem tuam creasti. Non solum autem; sed mundum omniaque quæ in eo sunt, et propter eam condidisti, et eam eis omnibus præfecisti, ut evidenter claresceret quantam, qualemque erga te familiaritatis gratiam invenit, quæ ad imaginem, et similitudinem tuam est condita; et omnia propter eam creata, et ei ad serviendum sunt subjecta. Ut enim de creatura interim taceam angelica, sensibili a te isto condito mundo, tam pulchra varietate tamque varia pulchritudine ornato, tam bona jucunditate tamque jucunda bonitate prædito: statim hominem, quem mundi ejusdem dominum et possessorem fore disponebas, ad imaginem et similitudinem tuam fecisti et factum in mundo posuisti: ei et omnia creata mundi ad serviendum subjiciens, et tibi in obedientia mandatorum tuorum servire præcipiens, ut et omnibus jure conditionis dominaretur, et tibi, a quo tam excellenter conditus est, voluntate libera et libertate voluntaria subiceretur.

Voluisti enim, Domine, ut et homini serviretur et ipse tibi homo serviret. Serviretur ei a mundo et serviret tibi Deo et resurgeret totum, non ad totum, sed ad hominis bonum, et quod obsequium accepit, et quod servitium impendit. Tu enim plenus te ipso, qui tibi ex te sufficis, qui tuum bonum tu ipse es, nec augeri potes immensus, nec minui æternus; qui sicut malis nostris non corrumpis, ita etiam bonorum nostrorum non egres (*Psal. xv, 2*). Humana vero natura alieni egebat auxilii: cui nimirum necesse erat et a creatura obsequium accipere, ut conservaret quod mirabile acceperat; et tibi Creatori obedientiam exhibere, ut acquireret quod necdum consummatum habebat. Ecce du-

plex, Domine, hominis bonum: bonum, inquam, hominis duplex. Unum de subtus sumptum ad necessitatem in tempore; aliud desuper accipiendum ad felicitatem sine fine. Cum igitur omnium et potens Creator, et sapiens dispositor, et benignus reformator sis, de creatura tamen rationali tam excellenter a te condita, maxima et specialis quædam tibi cura est: ad cujus voluisti resurgere bonum, et quod eam fecisti, et quidquid in mundo fecisti, et te ipsum qui fecisti; ut habeant et a te excellentem in creatione, et a creatura fomentum in necessitate, et a te, sed in te, consummationem in felicitate.

§ XXI. — *Quidam ex creatura rationali, occulto, sed justo Dei judicio, sic destinantur ad pœnam, ut nunquam eorum opera acceptentur ad gloriam.*

Sed non universitati hujus, de qua loquor, creaturæ rationalis, confers in finem beatitudinem; cuius videlicet universitati dignitatem contulisti in conditionem. Sed quosdam et angelos et homines per gratiam, mediantibus meritis, evebis ad præmium: quosdam vero per justitiam, exigentibus culpis, demergis ad supplicium. Et heu! creaturæ præcellentis et egregiæ et pœna miserabilis, et miseria pœnalis, quod a te, o Domine universorum, et tanta condita est, ut ei ad felicitatem nihil omnino, uti tu, possit sufficere, et talis ut ad omnimodam suæ essentiæ non valeat extinctionem venire: nec propter culpæ videlicet immanitatem valens conscendere ad beatum esse, nec propter naturæ dignitatem permittitur inanescere vel omnino non esse. Væ itaque eis! melius quidem erat eis, si nati **479** non fuissent angeli et homines illi; quia si nati fuissent bestiæ, utpote ratione carentibus, sicut eis a te non imputaretur ad bonum quod agerent, ut propter meritum promoverentur ad felicitatem: sic profecto nec ad malum, ut propter peccatum dejicerentur ad damnationem. Nunc vero versa vice excellenter quidem conditi occulte et non injuste, a forti gratiæ tuæ juvamine relictis, in perseveranti malæ voluntatis pravitate, amplectuntur culpam, ut postmodum juste et manifeste a terribili justis iudicii tui districtione judicati, æternam in æternum subeant pœnam.

Quod nimirum ineffabiliter terribile considero; quia eorum et reprobationem coram te, et damnationem ab æterno stare immobilem non ignoro. Et ideo miserabile heu de eis dico; quia horribile eis væ imminere perpendo. Quibus, ut prædixi, non modicum esset bonum per non esse omnino consumi; dum eis contingit per beatum esse non consummari. In hoc itaque, Domine Deus, in hoc, inquam, contemplationis genere incomprehensibiliter te eis iratum et horribiliter terribilem, et, ut ita dicam, tolerabiliter intolerabilem; quem erga eos tam horrenda sævissimæ offensionis indignatione, prout audeo, et hic in te oculos defigere præsumo, cerno immutabiliter ab æterno commotum; quod eorum in aliquo nec acceptas bona, nec diluis mala; nec illa coram te admittens ad recordationem, ut salventur,

nec ista a te removens per oblivionem, ne non con-  
deinentur.

§ XXII. — *Ex hac triplici theoria animæ contempla-  
trici totidem accedunt charismata.*

Sed omissis tristibus et tristificantibus his, terri-  
bilibus et terrentibus, in alio contemplationis genero  
me converto, Domine, ad te. Et converto me ad te  
alium, qui etsi in te, a te alius vel alienus omnino  
non sis, in hoc tamen contemplationis genere alium  
te video; quia alia in isto quam in præcedenti con-  
templationis genere, et longe alia, licet in te non  
alium, te operari considero. Quæro itaque in hoc  
contemplationis genere, qualis sis in alia creaturæ  
rationalis parte; parte, inquam, alia et vere alia;  
quia parte electa, parte a te dilecta, parte spiritua-  
liter tua, sorte et funiculo hæreditatis tuæ. Et video  
te, Dominator universalitatis, Deus meus, in isto ge-  
nere contemplationis electis tuis ineffabiliter sua-  
vem apparere et dulcem; quos tibi ab æterno tam  
tenaci sempiternæ electionis diligentis et dilectione  
eligentis compage unis: ut nullis prorsus eventibus  
a te in æternum possint avelli. In quo nimirum con-  
templationis genere te video ineffabiliter amabilem,  
suavem et dulcem. Itaque in primo contemplationis  
genere te video omnino incomprehensibilem; in se-  
cundo terribilem; in tertio amabilem. Et primum  
quidem contemplationis genus contemplantem in spe-  
culationis altitudinem erigit; ne in imis per inju-  
riam neglectæ cogitationis torpeat. Secundum vero  
ad sublimia promotum deterret, ne ex indulta mag-  
næ gratiæ dignatione per superbiam oculorum ex-  
tollentiam se efferat. Tertium vero prædictum con-  
templationem per suave confidentiæ fomentum demulcet  
et fovet; ne pro nimio terroris intuitu, qui in præ-  
cedenti contemplationis genere cernitur, desperet.  
Igitur primum in me contemplationis genus  
mentis oculos per secretorum ostensionem aperit;  
secundum, per occulti iudicii terrorem, elationis in  
me tumorem deprimit; tertium vero meam, per  
æternæ electionis confidentiam, pusillanimitatem  
erigit. Mentis, inquam, meæ oculos primum aperit,  
ne in cæcitate remaneam; elationis in me tumorem  
secundum deprimit, ne me in superbiam exaltem;  
pusillanimitatem in me tertium erigit, ne de tua,  
Domine, misericordia desperem.

§ XXIII. — *Ignorantia, arrogantia, diffidentia, tria  
sunt reproborum offendicula.*

Tria namque sunt mala, quæ reprobos in hac vita  
obscurant, dejiciunt et suffocant: error sciñcet, tu-  
mor et horror. Error negligentia, tumor superbia,  
horror diffidentia: eorum quippe mentes et error  
excæcat, et tumor inflat, et horror suffocat. Excæ-  
cat, et videant veritatem; inflat, ne apprehendant  
humilitatem; suffocat, ne quærant pietatem. Primi  
sunt negligentes, secundi superbientes, tertii des-  
perantes. Primi dicunt Deo: *Recede a nobis, scien-  
tiam viarum tuarum nolumus (Job xii, 14).* Quis est

omnipotens, ut serviamus ei? Secundi curren-  
tes adversus Dominum erecto collo, cohortantur se  
mutuo, et dicunt: *Factamus turrim, cujus culmen  
pertingat ad cælos, et celebremus nomen nostrum (Gen.  
xi, 5).* Qui amant primos recubitus in cænis, et pri-  
mas cathedras in synagogis, et salutationes in foro,  
et appellari ab hominibus Rabbi (Matth. xxiii, 4), vo-  
cantes nomina sua in terris suis (Psal. xlviii, 12).  
Tertii vero Cain sibi vocem assumunt, et dicunt:  
*Major est iniquitas nostra quam ut veniam mereamur  
(Gen. iv, 13).* Primum itaque malum est igno-  
rantia obscuritas, secundum superbia vanitas, ter-  
tium diffidentia impietas.

§ XXIV. — *Triplicis mali virus evacuat hæc theoria  
perfundens animum triplici munere.*

Per hæc tria mala in te delinquant; o vera, sum-  
ma, sempiterna Trinitas, Pater, Fili, Spiritus alme,  
omnipotens Deus! Nam per superbiam, contra te,  
se erigunt tumidi, o Pater omnipotens! et in tuam  
omnipotentiam delinquant. Per errorem in te offen-  
dunt negligentes, o Fili sapiens! et in tuam sapien-  
tiam rei sunt. Per desperationem impænitentiæ de  
te sentiunt, o Spiritus alme, Deus benigne! qui es  
remissio omnium peccatorum, et in tuam benigni-  
tatem verba blasphemia dicunt: *Quod eis non re-  
mittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro (Matth.  
xii, 32).* Igitur a te, o Pater! longe eos repellit tu-  
mor elationis et tua eos privat sapientia, o Fili!  
caligo erroris: tuam denique, o Spiritus alme! eos  
non sinit gustare dulcedinem horrorem virulentæ de-  
sperationis. Sed hæc tria horribilia et mortifera  
mala in electis prædictum contemplationis genus  
omnino evacuant; quia primum illos genus illumina-  
nat, secundum humiliat, tertium demulcet. Illumina-  
nat, Domine, per contemplationem tuam incompre-  
hensibilitatis, ne per cæcitate ignorantia errent.  
Humiliat per districti iudicii severitatem, ne per va-  
nitatis inflationem superbiaut. Demulcet per suavem  
ineffabilis bonitatis tuæ dulcedinem, ne de sua ele-  
ctione desperent.

Hic, Domine Deus meus, hujus meæ prolixæ lo-  
cutionis est fructus: ut possim videlicet evidenter  
agnoscere quo modo, in triplici hujus contemplatio-  
nis genere, tua mentem meam et incomprehensibi-  
litas illuminat, et severitas humiliat, et pietas de-  
mulcet. Prima mihi caliginem adimit erroris, et cla-  
ritatem confert sapientiæ; secunda putredinem am-  
putat in me tumoris et ad me humiliandum timero  
me facit immutabile iudicium terribilis et occultæ  
tuæ justitiæ; tertia vero in corde meo horrorem  
extinguit desperationis, mihi que lætam et lætifi-  
cantem fiducia serenitatem infundit. Sic sic electos  
tuos illuminas, humilias et fovet, o Pater! o Fili!  
o Spiritus alme, omnipotens Deus, ne eos vel cali-  
go cæcitate obscurat, vel tumor vanitatis extollat,  
vel letale desperationis telum transfodiat. Tu nam-  
que, o Pater omnipotens! tuæ eorum cordibus po-  
tentia cognitionem, in primo contemplationis ge-

nere, infundis; quæ nimirum cognitio omnem in eis elationis altitudinem dejicit. Tu vero, o Fili sapiens! eos, in secundo, Sapientiæ tuæ claritate illustras; qua illustrati, evanescentibus ignorantiae tenebris, verum eorum mens interni luminis jubar percipit. Tu etiam, o Spiritus alme! in tertio hujus de qua jam ista dicta sunt contemplationis ge-

nere; tuæ ineffabilis bonitatis eis plene notitiam confers; qua fortissime interius roborati, collectis fidei et spei viribus, in tantum incomprehensibilibus tuæ charitatis, qua suorum operis multitudinem peccatorum, dulcedinibus innituntur, ut nullis prorsus eventibus a te in æternum se avellendos arbitrentur.

## ADMONITIO IN OPUSCULUM SUBSEQUENS.

(Ex Dissert. R. P. B. Pezii ad tom. I *Anecd.*, p. LXXI.)

Quot quantique errores in consignandis rebus hujus Adami a viris doctis admissi fuerint, videsis in eruditi viri Godefridi Ghiselberti, canonici Præmonstratensis apud Furnenses, introductione ad Opera Adami ab se in folio collecta et edita Antuerpiæ apud Petrum Bellerum 1659. Ut adeo satis mirari non possimus Casimirum Oudinum, qui in supplem. ad Bellarmini Script. Eccles. pag. 472, etiam post procuratam, quam laudat, Ghiselberti editionem scribit Adamum natione Scotum canonicum Regularem floruisse ab anno 1172 et sequentibus usque ad annum 1180, cum Ghiselbertus cap. 14 disertè doceat Adamum, anno circiter 1186 ad infulas demum provectum fuisse, quas, inquit, *lustris aliquot tenuisse propensioris est arbitrii*. Sed et ipsum Ghiselbertum minus accurate archimonasterium Præmonstratense, in quo ordinem Præmonstratensem primum professus sit, Adamo assignare, non obscure ostendit prologus in librum 1. *Soliloquii de instructione animæ*, ubi rogat, ut *domini reverendi et Patres charissimi*, quibus opusculum suum Adam inscripsit, *offerant holocaustum pro filio uteri sui, ne forte peccet*. Atqui inscripsit in Adam *Dominis suis venerandis et amicis in Christi visceribus dilectis viris, illustri domino Walthero, priori et universis fratribus in Ecclesia S. Andreae in Scotia Christi servitio mancipatis*, erroneique sunt codices Petrensis, Andecensis et Tegernseensis, omnes a trecentis annis exorati, qui pro *S. Andreae in Scotia* habent *S. Andreae in Austria*; quid enim hæc in *Austria* ord. S. Aug. ad Traisam annem canonia ad Adamum *Scotum*? Igitur *ecclesia S. Andreae in Scotia*, non Præmonstratensis Adamum Deo et candidissimo illi ordini peperit. Sed his missis ipsum elegantissimum, et omnibus religiosis viris utilissimum Adæ opusculum, unde primum in lucem exprompserimus, disseramus. Duo id codices nobis suggererunt, quorum unum Carthusia Gemnicensis retinet; alterum possidet bibliotheca Mellicensis signatum *lit. b*, num. 23, in 12, ex quo apographum Gemnicensis, studio ven. P. Sebastiani Treger, Carthusiani Gemnicensis, amici et synergæ nostri præstantissimi procuraturum, pluribus in locis emendavimus, additis etiam a nobis, pro commoditate lectorum capitum lemmatibus. Idem opusculum cum pluribus Adæ sermonibus editioni paratum habuisse D. Hermannum a Porta abbatem S. Michaelis Antuerpiensis fidem facit ejusdem quondam ordinis alumnus eruditus Casimirus Oudinus loc. cit. In cod. Tegernseensi supra memorato id tribuitur *Adæ de Persennia, Male*. Nec rectius forte in catalogo mss. codd. Tegernseensium, sæculo xv, conscripto, eidem Adæ de Persennia tribuuntur *Excerpta de amore*, quæ putamus mutuata esse ex Adæ Præmonstratensis nostri *libro De dulcedine Dei*, de quo Ghiselbertus Introduct. ad Opera Adæ, cap. 10. In pluribus bibliothecis metrica quædam *Summa* rerum et sententiarum ritualium, canonicarumque habetur, Coloniae quoque ut auctor est Simlerus, apud Henricum Quentel anno 1502 typis impressa, quæ incipit: *In summis festis ad missam dicitur una*, etc. Ea vulgo dicitur *Summula Raymundi* ob versus sequentes, qui tam in editione Coloniensi quam in codd. mss., quorum non paucos Mellicensis Bibliotheca conservat, leguntur:

*Summula de Summa Raymundi prodiit ista.*

Quæritur quis hujus metricæ Summulæ auctor sit. In commentario quodam ab Anonymo in eam Summulam concinnato, quod exstat in Mellicensi cod. chart. fol. L. 7, sæculo xiv, exarato dicitur, hanc metricam *Summulam tribui Raymundo, ab aliis alteri, qui noluerit exprimere nomen suum propter arrogantiam evitandam*. In cod. Campiliensi sæc. xiv, edita dicitur ab Adam de S. Victore. In codice Hippolytano quadringentorum annorum tribuitur *Magistro Adam de ordine Minorum*. In codice Mellicensi alio in folio, membr., 29, qui certissime sæculo xiv, exaratus est, opusculo hæc rubrica præfigitur: *Incipit Summa magistri Adæ de septem sacramentis. Primo qualiter collectæ dicendæ sint in missa. In summis*, etc. In fine: *Explicit Summa Magistri Adæ*.

*Adam jure minus, doctis versus dedit istos,*

*Ut discant, quæ sint fugienda per hosve tenenda.*

Nos in tanta codicum varietate suspicamur hujus metricæ Summulæ non alium esse auctorem quam mag. Adamum Præmonstratensem, qui commodo clericorum prospecturus ejusmodi canonum et rituum compendium memoriæ causa condiderit, antequam in lucem prodiit Summa Raymundi. Sed hæc minutura sunt.